

Поки маємо час, усім робімо добро (Посл. Св. Павла Гал 6.10)

ТРАВЕНЬ 2013 р.
№ 5 (301)

НАША

ВСЕУКРАЇНСЬКА
ПРАВОСЛАВНА
ГАЗЕТА

ВІРА

М. КИЇВ

Газета заснована 1 вересня 1989 року

Наш індекс 61671

ΘΔΕ ΝΟΙ Ν ΑΙ ΝΕ ΔΑΝ!
ΑΙ Ι ΝΟ Ε Ι Ο ΑΙ ΝΕ ΔΑΝ!

З Великоднем вітаю Вас, мої щирі численні друзі і подруги та бажаю Вам і Вашим рідним відчувати велич Празника Празників у повному смислі.

З нетерпінням ждала я цієї можливості — подати радісну вістку про Воскресіння Правди Божої й нашої, подати Вам усім. Усім, в кого викличе щире радісне тремтіння душі перший звук переможної пісні: «Сей день, його же сотвори Господь...» «Сотвори» для всього людства без винятків...

І саме на Нього надія наша, особливо згуртованих Пасхою — радістю Воскресіння.

Так, усі гаряче бажаємо хвилини довгоочікуваного воскресіння і нашої страждальної і Богом виосвяченої Землі! Алеж... Читаємо у Святому Письмі, що про Радісну Новину перші почули святі Мироносиці, ті що не шкодували сил, не боялися зловісної ночі, заборон...

І закрадається у нашу свідомість думка в душі великопісної покути й поправи: «А що робимо ми, щоб прискорити день нашого воскресіння?» Ми, звичайні громадяни!?

Наскільки ми самі готові підтримувати українську справу у всіх її позитивних виявах — релігійних, національних, культурних, економічних, ба навіть у нашому щоденному, навіть родинному житті та звичаях, наскільки ми є живими, необхідними членами української громадської спільноти. Кожен наш відгук на цей поклик: пожертвою, ділом, словом, чи навіть лиш доброю думкою, стане незамінною цеглинкою в побудові храму нашого неминучого Воскресіння!

Боже, допоможи нам, Воскреслий Боже!

Читачка «Нашої Віри»
Леся ХРАПЛИВА-ЩУР

Церква і суспільство

ВЕЛИКОДНЄ ПОСЛАННЯ

архієпископа Харківського і Полтавського ІГОРЯ
всечесному священству й усім вірним
Харківсько-Полтавської єпархії
Української Автокефальної Православної Церкви

Всечесні Отці!
Дорогі Брати і Сестри!

«Нема Його тут, бо воскрес» (Мт. 28:6), - з якими почуттями слухали жінки мироносиці цю звістку? Чи не накладалися на радість перемоги їхнього улюбленого Вчителя над смертю сумніви та розчарування? Адже мироносиці так і не змогли вчинити запланованого. Їхні добрі наміри не були здійснені, а загадкове зникнення Ісуса назавжди залишило місце для вагань, підживлюваних плітками: «Його учні вночі прибули, і вкрали Його» (Мт. 28:13). Євангеліст Марко згадує, як Марія Магдалина, Марія Яковова й Соломія через свої вагання спершу навіть не розповіли про побаченого біля гробу ангела: «І не сказали нікому нічого, бо боялись» (Мк. 16:8).

Спокуса сумнівів і розчарувань завжди супроводитиме життя Церкви. Як

би нам часом хотілося мати неспростовні матеріальні докази присутності Божого Сина в історії! Як добре було б дістати свідчення Христового Воскресіння, переконливі для кожного матеріяліста! Але їх немає. У цьому виявляється водночас і Божа довіра до нас, і умова гідного виконання місії, дорученої християнській спільноті. Христос обумовлює нашу майбутню зустріч у Небесному Царстві вірою. Не знанням, не сумлінним виконанням покладених на себе обов'язків, а саме вірою.

Без віри немає Церкви, а наша душа, втрапивши віру, перетворюється на висохлу криницю, в якій годі відшукати хоча б краплину води. Просвітителі вважали рушієм історії розум, озброєний знанням. Ліберали воліли нічим не обмеженої свободи. Хтось і нині проголошує примат технологічної могутності. Але врешті-решт за холодними доктринами відкривається безодня цивілізаційної прірви. Коли самовпевнений світ, відвернувшись від по-

дитячому наївної віри, починає шукати собі інших пріоритетів, настає розплата. Бо брак віри в Бога руйнує відчуття людьми взаємної спорідненості й довіри. Втрата братньої любови перетворює життя на змагання заздрисних партнерів.

Церква покликана відкривати людуству всепроникну силу віри, звільняючи світ від тенет самозакоханості й самовпевненості. А ця місія нездійснена без володіння мистецтвом жити вірою і згідно з істинами віри. **«Лікарю, уздоров самого себе!» (Лк. 4:23), - нагадає християнам Спаситель. І Він же застерігає: із втраченої віри Церква може уподібнитися до звітрілої соли, котру викидають геть (Мт. 5:13).**

Запитаймо самих себе: чи не з наївністю жінок мироносиць входили ми, християни, до посткомуністичного суспільства? Стародавні галилеянки вбачали свою мету в виконанні ритуальних дій: помазанні Христового тіла миром. Ми теж краще уявляли собі суто

практичну перспективу церковного служіння: відновлення храмів, налагодження ритму богослужінь, корегування побуту відповідно до календаря постів і свят. Після епохи заборон і репресій дехто із священнослужителів з ентузіазмом занурився в громадську діяльність, у підприємництво, навіть у політичні інтриги. І ось - Церква стала розчинятися в суспільстві споживання та переймати його цінності.

А Церква покликана давати живе свідчення віри у воскреслому Божого Сина! Бо ж саме незгасний вогонь нашої віри здатний відкрити нову перспективу для зневіреного, розчарованого світу. І нехай осяяна пасхальним світлом печера Воскресіння стане для кожного з нас невисихаючим джерелом живої води, що наснажує до вічного життя (Ін. 7:38; Одкр. 21:6), - віри, котра кличе до служіння ближньому. Амінь.

**Христос воскрес!
Воістину воскрес!**

Михайло МЕЛЬНИК, протоїєрей, с. Старі Кривотули, Івано-Франківщина

БУДУЄ, ЄДНАЄ І СПАСАЄ ТІЛЬКИ ЛЮБОВ!

Так, власне, духовна криза є коренем всіх інших криз. Неймовірно, але цей факт визначило навіть надзвичайне і рятівне об'єднання представників УПЦ, УПЦ КП, УГКЦ та інтелектуалів — патріотів України. У своєму «Зверненні» 1 грудня 2011 року вони запитують: «В чому причина наших тривалих негараздів та як налагодити гідне життя суспільства?» І самі відповідають: «Першоджерело суспільних негараздів — не матеріальна, а духовна убогість!» Але ж це свідчить про погану працю нас — священнослужителів, якщо не сказати строго, — про відсутність такої. Бо ж, власне, Церква першою і найбільшою мірою покликана викривати всяке зло і всіма силами поборювати його (і це її основна місія!); сіяти добро, чесність, справедливість, жертвність і милосердя до ближніх, тобто — спасенну любов.

А маючи ще найбільшу довіру до себе людей, вона могла б використати цю нагоду і поєднати наш народ. Та, на жаль, і Церква поділила його. Ми тільки гарно співаємо: «В єдності сила народу! Боже, нам єдність подай». А що зробили і робимо ми для єдності? Хіба Господь дасть нам її проти нашої волі? Ніколи! І в цьому наша трагедія! Через це ми свою країну лишаємо напризволяще... Вже

20 років минуло, як ейфорія насипання і посвячення могил, ремонтів, реставрацій і відкриттів закритих храмів, манастирів, духовних навчальних закладів тощо супроводжувалася розколами, роздорами, протистояннями, ненавистю, ворожнечею, міжособицями і навіть кровопролиттями. Найважливіше було засвідчити свою належність до тієї чи іншої Церкви, найголосніше критикувати советську владу та комуністичну ідеологію. Духовність і мораль відступили на задній план. Так, що й навіть фізичні розправи над противниками (своїми братами і сестрами — українцями) не критикували, а підтримували і схвалювали... І хто наважиться сказати, що тільки на його боці була

правда і Господь?

В цій ситуації нам важливо не відступити від засад віри (однак для деякого більш важать особисті земні вигоди: комфорт, високе крісло, пошана і т. ін.), а від цього страждає весь наш народ. У той же час аморальним брудом порнографії, жорстокості, кровопролиття і зневаження високих духовних національно-культурних цінностей, занесеним із Заходу переповнився весь наш інформаційний простір. Це ніби всі нечистоти світу зібрали до купи і вкинули в наші душі і серця. За окремими подвійними виявами невдоволення й обурення, які все рідше можна почути, ми змирилися і зжилися з цим. А в результаті — масмо деграда-

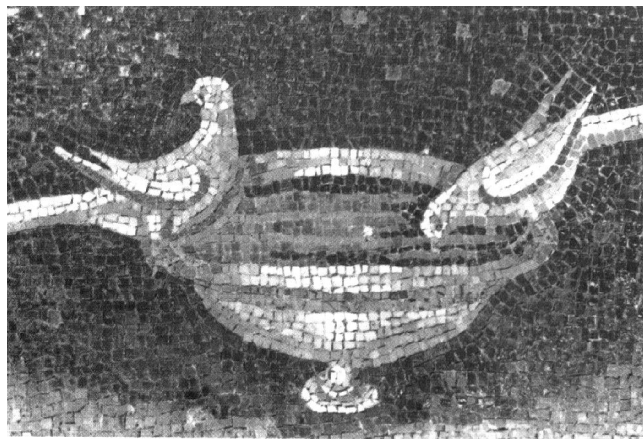
ваних, вульгарних, розбещених, із споживацькими інтересами і байдужих до вищих цінностей матеріялістів.

Хіба нові європейські цінності передбачають і несуть тільки високий рівень життя? Ні! Не тільки! Вони наполегливо нав'язують, настирливо пропагують і всіма силами через ЗМІ шалено мусують «нову» ідеологію «свободи», «толерантності», «рівності» та «антидискримінації». Але яка ж вона «нова», коли найважливіше і найвеличніше слово Бог, яке добре знали ще наші прародичі, цією новою ідеологією вже викинуто з європейського лексикону. Ось із цього приводу слова з промови Папи Бенедикта XVI до зібрання італійської єпископської конференції, яка відбулася 24-го травня 2012 року. Святійший Отець констатував: **«Сьогодні Бога викреслено зі суспільного життя, зробили Його страшним незнайомцем, що стало основою духовного та морального занепаду Європи».**

Незбагненно, але це сталося саме в тій Європі, яку було побудовано і найвище піднесено у всіх сферах жит-

тя, власне, на основі біблійного світогляду і християнських духовно-моральних засад. То що ж доброго чекати тепер — в час духовно-морального занепаду, про який сучасні світові та європейські інтелектуали чомусь і не згадують? Невже вони цього ще не помітили?

Сьогодні Європа звела наву Вавилонську вежу і знов піднесла на неї людину. І щоб на цій висоті вона чулася щасливою, нові ідеологи настирливо закликають не вживати не тільки слово Бог, але й забути такі поняття як диявол, зло і гріх, бо ніщо не сміє турбувати душу і серце людини. Вона має бути вільною від будь-яких духовно-моральних зобов'язань. І ось ця ница мізерна пилінка-людина — центр буття і критерій всього на світі. (Плід із забороненого дерева знову зірвано і вкушено. А результатом не забаряться). Якщо людина сама на своє впадбання, бажання і вдовolenня визначає, що для неї добро, а що зло, то які тоді можуть існувати загальні та обов'язкові для всіх моральні норми? Тож і маємо приховану за ярликом права на «рівність» пропаганду одностатевих шлюбів в багатьох країнах Європи і світу. Чи це не розгул сатанинських сил, коли, починаючи з дитячих садочків, дітей вчать «сексуальної різноманітності???» І таке навчання не передбачає

права на вибір. Через таку «рівність» багато сімей у країнах Європи, щоби врятувати своїх дітей від психічного насильства, виїхали в інші країни, де ще дозволено виховувати дітей на засадах християнської моралі. А куди ж тоді поділася хвалена західна свобода, коли прихильники християнської моралі не мають права і змоги (не допускаються до ЗМІ) відкрито стати на захист своїх дітей? Натомість є нова передрева ідеологія лібералізму, яка дозволяє все, окрім згадки про Бога і науку Христа. Так, свободи слова більше не існує! Отже, не існує і демократії! Бо ж заборонені навіть посилення на Святе Письмо, як Боже Слово, яке далеко не всі знають. А Воно спотворені, бридкі та огидні протиприродні нечистоти називає гидотою, гідною найгіршої кари. Тому й знищив Господь Содом та Гомору.

Ніколи від ще часів Ноя людство не було так близько до межі катастрофи світового масштабу, коли дійсно може зникнути життя на землі. А причиною можуть бути природні катаклізми, екологічно руйнівні процеси чи техногенні катастрофи. І щодо приходу антихриста є багато пророцтв, які сьогодні вже явними знаками нашого часу свідчать про їхнє здійснення. Та лякає, що про них ні в наших храмах, ні в Церковних ЗМІ нічого не говориться. А чому? Можливо, це така «мудра» тактика, щоб була вірних не лякати, щоб жили вони собі без всяких тривог тихо і спокійно? А як тоді бути з тактикою передбачення великої бди, застереження від неї і приготування до неї, як закликав і наголосовував на цьому Христос? Чи може, чекаємо, що одного разу антихрист сам відкрито про себе заявить світові, відкріє всі свої плани і запропонує всім своїй вибрати або його, або Христа? Не смішно, бо страшно. Батько брехні і цього разу використовує весь свій потенціал зла: **хитрість, лукавство, фальшувистість, лицемірство, облезливість, дволичність і підступність, аби якомога більше втягнути у свої телята і згубити.** І це йому вдається. Бо й Христос сказав: «Тільки ж Син Чоловічий, коли прийде, чи знайде на землі віру?»

Я ж вважаю, що причиною негараздів найбільшою мірою є наші постійні внутрішні протистояння, розколи, зради, міжусобиці... Та хіба не боляче називати братами тих, хто весь час твою мову, культуру, історію (а отже, і тебе) не лише зневажає, а й губить і нищить?! Це не по-Божому, не по-християнськи, не по-людськи і не по-братськи! А в цих сучасних глобалізаційних процесах у світі, якщо не будемо щиро і жертвовно на рівних із взаємною повагою підтримувати одні інших, — пропадемо разом.

А що і як нам робити у на-

шому вкрай важкому становищі, коли стільки людей втрачають віру і в українських політиків, і в саму Україну, і в її майбутнє? Так, розпач, відчай і безвихідь спонукали і підштовхнули уже майже 7 млн. бідних українців покинути свої сім'ї і рідний край. І напевно мало хто з них повернеться.

Що ж нам робити? Таке відчуття ніби всі чекають, що такий щось станеться і враз все направиться на краще. Смішно, наївно і даремно. Само по собі нічого не стається. Навіть Вищі сили не допомагають тим, котрі самі собі не допомагають.

Так, дуже добре було б, якби всі українці правдиво оцінили своє катастрофічне становище. Але так ніколи не буває, щоби всі мали одну думку, бачення, оцінку, переконання і позицію. От якби нашу вкрай критичну ситуацію якнайшвидше зрозуміли духовні провідники, а слідом за ними, за їхніми закликами і настановами, уже і всі світські чиновники, шефи, директори, ректори, голови і всі ті, хто вболіває за долю свого народу, та й дружно почали діяти...

...Іне все залежить від простих людей. 2004 року, власне, народ все зробив, що міг, безстрашно виставив у лють морози в Києві і на площах багатьох міст України, виборовши «свою» українську владу. А що ж ця наша влада зробила? Для великих дій в усіх сферах життя потрібні добрі і мудрі провідники-вчителі, які формують бачення дійсності, переконання, позицію. Таку місію мають нести зокрема батьки, вчителі, лідери партій, депутати, представники влади, журналісти тощо. От якби всі вони на власному прикладі показали, що і як необхідно робити і повели за собою народ. Тоді кожен українець реально зрозумів би, що Україна починається саме з нього, з його доброї дії.

«Без Мене нічого не можете робити», — сказав Христос. Тож добитись позитивних результатів можна тільки з Ним, з Його благословенням, проводом і поміччю.

Доводиться чути й таке: «Якби нам нашого Мойсея!...». Та де ж його знайти? В поспіхах і в надії коги ми тільки не називали цим славним іменем. Але ж Мойсея сам Господь вибрав і благословив його, вказував, що і як робити і допомагав йому і вивести з єгипетської неволі єврейський народ.

Є така сила! Вона найбільша у світі! Тільки вона може побудувати, об'єднати та спасти, бо це — сила Божої любови! І про неї потрібно якнайбільше говорити. Хоча б кожної неділі, особливо у великі свята священнослужителі закликали українців мати між собою щирі, дружні і якнайкращі стосунки, бо це є сповнення Заповіді Любови.

Ми проповідуємо про Хри-

Гравюра Альбрехта Дюрера. 3 серії «Апокаліпсис».

ста, про святих, про історію свят і Церкви, а найперше, найважливіше і найбільш необхідне, як про це вчив і до цього так часто закликав і наголосовував наш Спаситель, — це відвернутися від зла і гріха, повністю змінити свій спосіб життя і йти за Ним праведною дорогою миру, любови, справедливості. Тож доконче треба виявляти всі корені зла і гріха, які є у нас і поміж нами, і хоч це дуже важко — намагання з усіх сил побороти їх. Якнайчастіше маємо нагадувати собі та усім вірним слова нашого Господа: **«По тому пізнають усі, що ви учні Мої, як будете мати любов між собою».** Це обов'язково в скорому часі принесе добрі плоди. Для власного переконання я ще років 20 тому обговорював цю тему зі старшокласниками школи на моїй парафії. Коли говорили про любов до рідної землі, мови, пісні, історії, культури тощо, то все було зрозуміло, і всі правильно пояснювали. Та коли я поставив питання про любов між українцями заради об'єднання народу і побудови держави, то якось враз всі знілися, принішкли і притихли. Потім стали мене запитувати, а як бути з Церквами, які ділилися, і партіями, які множилися і росли, як гриби після дощу? Я відповідав, що любов вища за всі земні поділи. Тому все, що ділить людей, має бути на другому місці, а любов — на першому, бо тільки вона єднає!

Як свідчать передання, св. ап. Іван Богослов у похилому віці, коли не мав уже сил багатьох навчати, постійно повторював найважливіше: «Дітоньки! Любіть один одного!»

Бачачи постійну небезпеку і загрозу для Київської Русі від

ворогів, автор «Повісті временних літ» закликав: «Якщо будете жити в любові між собою, і Бог буде з вами, і відгорне від вас ворогів ваших, і будете мирно жити. Та коли в ненависті будете жити, в сварках і міжусобицях, то самі загинете, і землю батьків і дідів своїх погубите, яку здобули трудом великим».

Якби цей заклик постійно зроду в рід, з віку у вік повторювали священнослужителі і всі властиві, то не була б такою трагічною наша історія. Та ж хіба не бачимо нині, що через сварки і міжусобиці дійшли до краю пріриви?

Ніби для журналістського дослідження я нещодавно об'їждив десятки кабінетів начальників різних установ м. Івано-Франківська з одним запитанням: «Коли краще, уважніше і ввічливіше приймали відвідувачів: за радянської влади чи зараз?» Всі відповіді були ствердними і однозначними: «За союзу».

Але чому, коли сьогодні всі свої — християни, українці, а там — часто безбожники-комуністи, а також за нацією — чужі?..

Неймовірно жахливою і руйнівною є корупція в нашій освіті. Так, саме в тій сфері, яка готує і, отже, відповідає за майбутнє нашої нації та держави. Яке ж буде це майбутнє, коли високі ідеї честности, справедливості і жертвості задля свого народу та держави нехтуються, натомість пропагуються і сіються в невинні юні душі згубні ідеї. Тому особиста вигода (egoїзм), кар'єра, комфорт, достаток і багатство стали основною метою життя і захопили чи не всю нашу молодіть. І як з цим бути? Як це все направити?

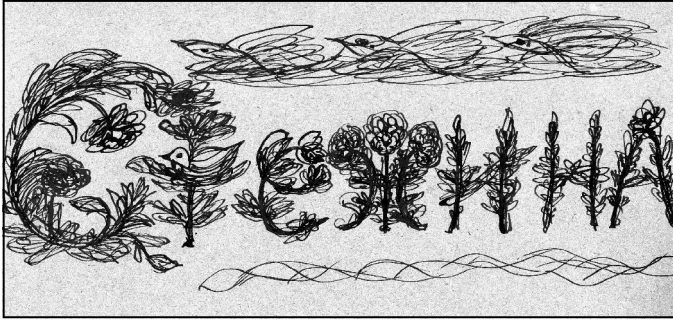
Часто з благоговінням і щирим захопленням читаємо про великих патріотів України, які віддали своє життя за її волю. Але ж, на жаль, і вони не завжди були між собою одностайними у важливих питаннях боротьби за волю, а особливо після здобуття її і утвердженні державности.

А сьогодні, бачо, гідні, сьомо, у нас «існує досить потужне середовище інтелектуалів, які рідко появляються на телеекранах, не культивують хапальні рефлекси. Зате добре розуміють, в якому стані перебуває Україна, і як її піднести. Проте вони розрізнені й не становлять собою єдиної сили».

Так, у нас лишився останній шанс — це спасена дорога любови. Вона неймовірно важка, але під проводом і за допомогою сили Божої любови — легка, надійна і переможна. Спаситель дав нам три Заповіді Любови: до Бога, до ближніх і до ворогів. Для істинних християн ворогів немає і не може бути! А українець чи українка для українця — це найбільшці до крові і духу брат і сестра. Тож любимо Україну в кожному українцеві. Підтримуймо одне одного, допомагаймо, співчуваймо, співстраждаймо — і це спасе нас, дітей наших та внуків — майбутнє нашої України!!!

Р. С. Глибоко переконаний, що якби проблема взаємовідносин між українцями на основі Божих Заповідей любови стала головною темою для довготривалих обговорень в усьому інформаційному просторі України та й у всьому світі для всіх українців, які вболівають за майбутнє нашої держави і намагаються щось для цього зробити, то тільки це, а ніщо інше, якнайбільшою мірою посприяло б і допомогло б нам. А якби ця тема стала найважливішою для виховання в сім'ях, дитячих садочках та у всіх навчальних закладах України, то, без жодного сумніву, щасливе майбутнє нашої нації було б якнайшвидше досягнуто.

Поможи нам у цьому, Боже!

Ганна КУЗЕМСЬКА

Переможець темряви

Миколка боявся темряви. Й хоч було йому вже вісім років, і він ходив до третього класу, — як тільки наставав вечір і насувала темрява, він починав боятися. А як вимикає світло, щоб лягати у постіль, то аж трусився від жаху. Все йому марилося в темряві хтось злий, що от-от накинеться на нього.

Миколка нікому з друзів не зізнався у своїх страхах — боявся, що з нього глузуватимуть. Він хотів здава-

сунула ніч, то така моторош напала — хоч кричи.

Побіг Миколка до ікони, вправ на колінця і просить-молить: «Боже, поможи мені! Боже, захисти мене!». Аж бачить, скрізь повітлішало, і стоїть дідусь, такий добрий, чистий, ясний і лагідний, що Миколці враз від серця відлягло: так йому добре з тим дідусем стало. І хоч бачив він його вперше, а наче все життя знав, такий він йому здався любий та рідний.

— Ти хто? — спитав Миколка.

— Я — твій Святий — Миколай Чудотворець.

— А чому ти раніше до мене не приходив? Мені було так погано без тебе! Святий Миколай

лагідно погладив його по голівці та сказав:

— Я весь час був з тобою, але ти сам відвертався від мене і не хотів мене бачити.

— Я не відвертався! Я ніколи не бачив тебе!

— Ти відвертався від Бога, а значить, відвертався і від мене. Згадай, скільки разів твоя совість підказувала тобі: не роби так, це погано, а ти не слухався та робив навпаки.

— А скільки разів твоя бабуся пояснювала тобі Божу волю та заповіді Божі, а ти не слухався та чинив усе навпаки. А скільки разів ми з твоїм Ангелом-Охоронителем просили, вмовляли, зупиняли тебе, — ні, ти робив усе навпаки. І так далеко відійшов від Бога, що зробиш зовсім глухий і наче сліпий. Раніше, як ти був маленький, ми гралися з тобою, ти чув нас і дивився нам просто у вічі, ти був такий добрий, такий лагідний!.. А от уже кілька років, як ти почав сперечатися зі своєю совістю та з нами і покинув нас. А ми були завжди поруч. Як тебе через нас охороняв. Згадай, ти ти сильно вправ на льоду!..

— А мене наче хтось підтримав, щоб я не розбився! — раптом згадав Миколка. — Тільки я тоді зовсім не звернув на це уваги!.. А пам'ятаєш, коли я потрапив під колеса машини і залишився живий, і ще всі люди дивувалися, як це я вижив, — так це ж

тися всім хоробрим, і тому над усіма насміхався: бився з тими, хто слабший за нього, щоб показати свою силу. Ображав дівчаток і заважав учительці на уроках. І все для того, щоб усі бачили, ніби він хоробрий. А насправді був він справжнісінький боягуз.

Батьків у Миколки не було, жив він лише з бабусею. Бабуся, щоб прогудувати онука, ходила на роботу, і часто на всю ніч, тож Миколка залишався сам один у хаті й не знав, бідний, куди йому дітися від цього свого страху темряви.

Терпів він, терпів, а тоді все розказав бабусі. Старенька вислухала уважно, а тоді каже:

— Ніхто з людей допомоги тобі не зможе. У цьому тобі може зарадити тільки Бог. Молися.

І пішла.

Залишився Миколка знову сам.

Настав вечір, і, як завжди, почав підкрадатися до нього страх. А як на-

Олена ПЧІЛКА

Великдень

*В зорі вбрана нічка гожа
слухає, як служба Божа
відправляється в церквах,
що палають у свічках.*

*Та не діжде до останку —
уступає місце ранку.
Дня провісник і гонець —
з ніччю перший він борець.*

*Він хапа її за роги,
тягне в доли, понад гори,
і до церкви заодно
заглядає крізь вікно.*

*А у церкві і знадвору
все село людей до збору.
От, по службі, навкруги
еже обносять хоругви;*

*Білі ризи, світлі лиця,
а край стежки освятиться —*

*виглядає з хустинок
стільки їжі й писанок!*

*Свічечки в пасках палають,
наче ясні зорі сяють.
Хор веселих голосів
великодній тягне спів.*

*А дзвіниці — у всі дзвони!
Що найбільший — б'є та стогне:
«Празник ва-ам...
праця на-ам!»*

*А дрібніші за ним жавао
відбивають всім на славу:
«Великдень!
Великдень!»*

*Чує сонце — і зо сходу
зараз встало до народу
і з радіючих небес
сяє всім: «Христос воскрес!»*

Оксана ЛЯТУРИНСЬКА

Великодній передзвін

*З дзвінички дзвін, з дзвінички дзвін
злітає радістю благою!
Це Великодній передзвін.
Він у тобі і над тобою.*

*Душе моя, полинь, полинь
угору в синь і ти ясою! —*

*Дар сонця життєдайний зрин
ущерть наповнює снагою.*

*А та ясінь, а та ясінь
зливає ясністю такою!
І білокіткя днь-днь-днь
і тут і там над яриною.*

знову ви мені допомогли!

— Богові дякуй, — з любов'ю промовив святий. — Тепер ти не сумніваєшся, що з тобою була Божя допомога?

— Тепер — ні! — щасливо засвідчив хлопчик. — Ой, як же ж я тоді не подумався, що це не могло бути просто так?.. А пам'ятаєш...

І Миколка все пригадував і пригадував, як часто він відчував ЧИЮСЬ поміч, ЧИЮСЬ добру присутність... Чого ж він не звертав на це уваги?!

— А пам'ятаєш, — нагадав йому тепер святий Миколай, — як ми тебе благали, щоб ти не кидав камінь у спину хлопчикові?..

Миколка збіснув оченятами й опустив їх, із соромом згадавши все, як було.

— А я чув!..

— А ти послухав нас?

— Ні, — тихо зізнався він,

— От бачиш... Бог дав тобі силу диявола, щоб ти захищав слабких, а ти їх ображав. Бог дав тобі здоров'я, щоб ти помагав своїй немічній бабусі, а ти лінуєшся помагати. Бог дав тобі розум, щоб ти навчався у добрі, а ти навчився сперечатися, обманювати й дражнитися. Ти зовсім відвернувся від Бога, а такі люди стають сліпі та глухі серцем, вони вже не бачать і не чувають ні святих, ні ангелів, ні самого Бога.

Тому на тебе й напали страхи; ти відійшов від добра, і до тебе почало притягуватися всяке зло.

Миколці стало дуже соромно...

— Але ж я тоді не розумів, що в мене є ВИ!.. Простіть мені! Я... я більше не буду... Я постараюся більше ніколи... Я, чесно, буду старатися... — і раптом радісно додає — А зараз мені зовсім не страшно, це тому, що ТИ зі мною. Добрі очі святиителя подивилися

хлопчиків просто в душу і наче самі ці очі сказали:

— Це тому, що ТИ зі мною.

Святий підвівся, наче хотів іти. Миколка перелякано закричав:

— Ні, не йди, святий Миколаю, благаю тебе! Не покидай мене.

— Ні, я не покину тебе, — запевнив Святий. — Ти не покидай мене, тоді завжди будемо разом.

І зник. Але Миколці було так добре, так спокійно, наче Святий поруч. Він зрозумів, що Святий і справді поруч, тільки треба дбати, щоб самому не відійти від нього, щоб не зробити якогось недоброго діла, яке б засмутило Святого і знов розлучило б їх. Миколка пообіцяв собі від цього дня почати молитися Богові та нікого не ображати. Він став на коліна перед іконою та уважно прочитав «Отче наш» і всі молитви, які зміг згадати. Тоді спокійно ліг у ліжечко, осинив хрестом подушку, перехрестився сам і заснув солодким-солодким сном.

Після тієї ночі Миколку важко було впізнати. Він так старався проводити себе добре, так старався вчитися та допомагати всім, що дорослі тільки дивувалися, а діти почали дружити з ним і довіряти йому свої таємниці. І справді, страх темряви відступив від хлопця. Він завжди відчував поруч своїх небесних покровителів, і йому дуже хотілося бути достойним їхньої присутності; і ще він не хотів їх засмутити. І хоча таке побожне життя вимагало від нього багато труда та зусиль над собою, але воно подобалося йому значно більше, ніж попереднє.

А темрява вже не мала влади над хлопчиком, який усією душею ПОТЯГНУВСЯ до СВІТЛА!

Тома КЕМПІЙСЬКИЙ

Наслідкування Христа

Роздумування над собою

Ми не можемо надто довіряти собі, бо часто бракує нам ласки Божої та розуму.

Є у нас крихітка світла, та й те втрачимо через свою недбайливість.

Нераз навіть не зауважуємо того, як дуже засліплене наше серце.

Нераз зло чинимо і, що ще гірше, оправдовуємо це. Деколи непокоїть нас пристрасть, а ми гадаємо, що це ревність.

Інших людей ми осуджуємо за дрібниці, а в себе важчі прогріхи пропускаємо.

Ми досить хутко відчуваємо і розважуємо те, що терпимо від інших людей, а недобачаємо того, скільки ті люди натерпілися від нас.

Той, хто добре і по справедливості розглянув би свої вчинки, певно, не судив би тяжко когось іншого.

Людина, яка живе духовним життям, перш за все дбає про свою власну душу; а хто пильно вважатиме на себе самого, той радо мовчить про інших.

Ти ніколи не станеш духовним і побожним, доки займатимешся чужими справами і не будеш пильнувати себе.

Якщо всіма силами вважатимеш на себе і Бога, тоді те, що бачиш на світі, мало чим занепокоїть тебе.

Де ти буваєш, коли немає тебе вдома? І що ти досягнув тим, що перемиг думками весь світ, а себе занедбав?

Якщо хочеш мати мир і правдиву єдність у серці, то мусиш все стороннє залишити, а тільки себе самого мати перед очима.

Тоді багато осягнеш, коли будеш остерігатися всякої журби за світ.

Багато втрадиш, якщо будеш високо цінити якусь дочасну річ.

Нехай ніщо не буде для тебе ані великим, ані високим, ані гарним, ані милим, окрім єдиного Бога, або того, що є від Нього.

Вважай марною всяку втіху, яку принесе тобі будь-яке створіння.

Душа, яка любить Бога, погорджує всім тим, що нижче від Нього.

Один тільки Бог вічний і безмежний, що все сповняє, є втіхою для душі і правдивою радістю серця.

Про радощі чистої совісті

Слава доброго чоловіка — це засвідчення чистої совісті.

Май чисту совість, і будеш завжди веселий. Чиста совість у змозі чимало перенести і навіть серед прикростей вона буває дуже весела.

Нечиста ж совість завжди боязка і неспокойна.

Якщо твоє серце не докорятиме тобі, будеш солодко спочивати.

Не тішся, їба що тоді, коли ти зробив щось добре.

Лихі люди ніколи не мають правдивої веселости і не знають спокою в серці, бо «для безбожних нема спокою», — каже Господь (Іс. 57,21).

А якщо б вони сказали: «Ми спокійні, нещастя не спаде на нас, та й хто посміє нам пакість учинити?» — ти їм не вір. Нараз запалає гнів Божий, діла їхні зведуться нанівець, а думки щезнуть.

Тому, хто любить, неважно і серед своєї журби похвалитися: бо тоді хвалитися — це значить хвалитися хрестом Господнім.

Недовага та слава, яку люди чинять або збирають. Зі світовою славою йде смуток у парі.

Слава ж добрих людей є в їхній чистій совісті, а не в людей на язичі.

Веселість праведних є ради Бога і в Бозі, і радість їх правдива.

Хто бажає правдивої і вічної слави, той не дбає про дочасну.

А хто шукає дочасної слави або хто не погорджує нею всім серцем, той дає доказ, що небесну славу не дуже полюбляє.

Той має святий спокій у серці, хто не дбає ні про похвалу, ні про догану.

У кого совість чиста, того легко можна буде заспокоїти і заспокоїти.

Ти не є праведніший, коли тебе люди хвалять, ані гірший, коли тебе ганяють.

Святий Юрій. XV ст.

Яким ти є, таким ти є; та й годі вважати себе вищим, ніж ти є перед лицем Божим.

Якщо вважатимеш на те, який ти є у своєму серці, то не будеш звертати увагу, що там люди в світі говорять про тебе.

Чоловік видить з лица, а Бог в серці (1 Сам. 16,7).

Чоловік судить діла, а Бог важить наміри.

Завжди добре робити, а не мати себе на умі — це ознака покірливої душі.

Небажання прийняти втіху від створіння, хоча яке воно б не було — це ознака великої чистоти і вповання у серці.

Хто не шукає для себе ніякого засвідчення на світі, той, без сумніву, весь здався на Бога.

Бо святий Павло каже: «Не той випробуваний, хто сам себе захвалює, але той, кого Бог хвалить» (2 Кор. 10,18).

З Богом у серці жити і ніяким уподобанням не в'язатися зі світом — це стан духовного чоловіка.

Про вдячність за благодать Божу

Чому шукаєш спокою, коли ти для праці народився? Готуйся більше до терпеливості, ніж до втіхи, швидше до несення хреста, ніж до радості.

Бо хто зі світських людей не хотів би радо прий-

няти втіхи та духовної радості, якби тільки міг її завжди дістати? Бо духовні втіхи вищі за всі світові радощі і тілесні розкоші.

А всі світові радощі, то або марні, або погані. Лиш духовні радощі милі й чесні, бо вони походять із чеснот, і Бог налив їх у чисті серця.

Але ніхто не може безупинно за своїм бажанням одержувати ті небесні втіхи, бо хвиля спокуси не дає довго чекати на себе.

Хибна свобода духа і завелика впевненість у собі — це велика перепона для відвідин з висот.

Бог творить добро, даючи нам ласку втіхи, але людина зле робить, коли вона за все те не віддаєється Богові.

І тому не можуть спливати на нас дари ласки, якщо ми буваємо невдячними Творцеві та не звертаємо всього знову до первісного джерела.

Бо ласка завжди належить тому, хто гідно за неї дякує, а від гордого відбирається те, що звичайно дається покірливому.

Я не хочу такої втіхи, яка забирає мені сокрушення серця, і не прагну такого боговидіння, яке веде до гордості. Бо все те, що високе, — святяє; не все, що солодке, — добре; та й не кожне бажання чисте, не все, що нам дороге, Богу миле.

Радо приймаю таку ласку, з якою стаю покірніший і богобоязливий та більше готовий до самозречення.

Кого відлення благодаті просвітило, а відібрання її гірко провчило, той не наважиться приписувати собі що-небудь доброго: радше він буде визнавати свою бідноту і наготу.

Дай Богові, що Боже, а собі залиши те, що твоє — це значить: віддай Богові дяку за благодать і знай, що тільки твоя вина і та кара, яка належить за провину.

Став себе постійно на найнижчому місці, а дасться тобі найвище, бо нема найвищого без найнижчого.

Ті, що в Бога найбільші святі, у власних очах бувають найменшими; чим більша їхня слава, тим покірніші вони в

серці.

Повні правди і небесної слави, вони не жадні марного розголосу.

Божою силою змінені і скріплені, вони ніяк не можуть бути гордими.

А ті, що все добро, яке тільки одержали, Богові приписують, не шукають слави в людях, але вони жадні тієї слави, що походить від єдиного Бога; вони перш за все бажать хвали Божої від себе і від усіх святих і постійно до Нього прямують.

Так і ти будь вдячний за найменший дар, і будеш гідний отримати ще більший.

Нехай навіть і найменша річ буде в тебе за найбільший дар, а маловажна дрібниця за нечуваний дарунок.

Якщо звернути увагу на достойність Давця, ніякий дар не видається малим, ані дуже благодатним. Бо не може бути малою та річ, яку дає найвищий Бог.

І навіть коли зішла кару чи бич, вони мають бути милі, бо Він завжди чинить те для нашого спасіння, коли якийсь допуст на нас зсилає.

Хто бажає зберегти ласку Божу, хай буде вдячний за відлення благодаті і терпеливий, коли її не стане; хай буде обережний і покірливий, щоб її не втратити.

Фрагменти

«Свічадо», 2011

І ааааіаі:- і а нòі ді і еа

Діалог з незнаним другом

***

Я живу у казковій країні,
Де світанки дзвінки, солов'їні,
Де на схід відчиняють віконця,
Де пієні закликають схід сонця.

О співуча моя Україно,
Що всміхаєшся зранку чарівно,
Що дівочі розчісуєш коси
І збираєш луги в чисті роси.

Хай твоїй день розпочнеться
щасливо,
Моя нене ласкава, вродлива,
Хай любов'ю блищать твої очі,
В серці ж — спокій від ранку до ночі.

Я щомиті молитиму Бога:
«Дай Вкраїні щасливу дорогу,
Щоб і завтра пісні на світанні
Спали шлях моїй мамі коханій».

Хто лісами й степами безкрая?
Хто ім'ям своїм близька до раю?
Найчудовіша в світі країна,
І зоветься вона Україна.

Малі скарбники

З Бога легкої руки
Ми усі є скарбники,
Бо найбільшими скарбами
Є слова від тата й мамі.

Як пішли у школу ми
Разом з іншими дітьми,
Вчителі нас стали вчити
Гарно, складно говорити.

Ще ми ходимо у храм.
Дуже хороше нам там,
Бо живе тут слово Боже
Про життя високе, гоже.

В світі є немало книг.
Скільки мудрости у них!
Їх багато прочитаю —
Стільки нового дізнаюсь.

Хоч маленький я скарбник,
В світло мудрости проник;
Слово — скарб: його пізнаєш —
У житті не заблукаєш.

***

Усе буде добре,
І все добре є,
Бо пташка співає,
І сонце встає,
І кожна надія
Плоди нам дає,
Бо в Господа Бога,
Усе — добре є.

Лісове озеро. Твір В. Григор'єва

Усе буде добре,
І все добре є,
Бо світ наш прекрасний
І правда в нім є.
І квіти любові
У серці цвітуть,
А віра й надія
Освечують путь.

Усе буде добре,
І все добре є,
Бо гарне майбутнє
Господь роздає
І щедро усім Благодать
Він послав —
До кожного міста
Й малого села.

Усе буде добре,
І все добре є,
Бо Матінка Божа
Знов шанс нам дає:
Як сонце, засяє
Всім щира любов,
Щоб щастя і радість
Пізнали ми знов.

У всьому — Господь

Мій знайомий щодня усім
скаржиться:
«Гляньте, як-то життя наше
мариться:
Ні поїсти усмак, ні вдянутися,
Ні в бажаннях своїх розвернутися;
Десь той Бог нас усіх занедбав».

Та ниття цього чуті
не станемо,
А навколо всі пильно поглянемо:
Чи творіння Господні завжди,
як ми,
Кожен день обливаються
лиш слізьми
І до Бога претензії шлють.

Тож у днину чудову та гожу я
Роздивлюсь, як травиночка
Божа та,
Все росте за велінням
Всевишнього,
Не знуцається з пагіня
ближнього,
Тільки землю свою береже.
Пішна гілка чи дрібненька
квіточка —

Микола ЛИННИК, Волинь

Славлять Господа кожного
літчка,
І морозами хоч убиваються,
Та на весноньку знов
розквітаються,
Ніби спомин про Вічне Життя.

Гори манять людину вершинами
Білосніжними й дивно пречистими,
Ніби кажуть: ось так треба жити
всім;
Мов показують шлях, де наш
справжній дім,
Де Господь з нами зустрічі жде.

У пташини я тої учинимусь,
На травиночку пильно
дивитимусь,
В росах бачитиму я дива-світи
І на гору вперед стану твердо йти,
Бо я знаю: у всьому Господь.

Любіть!

Де хоч один промінчик світла
Прорізає п'тьму вікову,
То там надія вже розквітла,
І відчай падає в траву.

Коли у серці злім та темнім
Проснетесь зерня доброти,
Ти зрозумій: шляхом таємним
Любов старастесь пройти.

Тож день світанком знов
почнеться
Й людину витончить любов.
Душі крило небес торкнеться
Без перепон і без умов.

Нема нічого без любови:
Сім'ї, народу, ні світів.
І дуб не виросте в діброві,
Якщо цього хтось не схотів.

А що любов? — Краса і праця
Сердець, і душ, і рук міцних.
І не знайде людина щастя
Лишень у розкошах одних.

СВЯТОСЛОВО

Валентина КОЗАК

Вічний зацвіт

Григорію Косинці, Михайлові Горловому

— Де ти, барвінку, ріс з ранніх літ,
Що так сміливо дивишся на світ?
— В Щербанівці при криниці —
при студеній водиці,
Мене вода холодила,
щоби біда не зломилася,
Вовіки слова цвіє цвіт!

Спитай, дитино

Прийду в село, спинюся край городу,
Тут рідно пахнуть кріп і полини.
Якщо забуду, звідкіля я родом,
Хай нагадає спалах купини!

Як вийдеш в поле, станеш край заїнки,
Покоси пахнуть хлібом — далєбі,
Якщо забудеш, звідки родом, синку,
Хай кине докір ця земля тобі!

Як вийдеш в лугу росяний, барвистий,
Моя дитино, в рідному краю,
Якщо забудеш, звідки родом ми всі,
Спитай калину чисту, мов зорю!

Моя церковка

Нагребу пісочку купку,
І дві палички схрещу,
І фольгою від цукерки
Куполи позолочу...
Поясниша світ голодний,
(Нашу церкву — розтягли).
Наче хори Великодні —
Бджілки-янеоли гули. —
Ховай хрестика, дитино!

Он директор школи йде.
За ці спогади невинні
Ще не раз нам по-па-де!

Святослово просвітнопружнитесь

Подужчається
Мені
Від
Небайдужости
Неба, яблуні,
Пташки при вікні,
Усміхненої ружі,
Дівчини із писанкою
В ручці...
Видужується
Україниться,
Просвітнопружнитесь.

ПТАШКА З ЦУКРУ

Анна-Віталія ПАЛІЙ, м. Тернопіль

Хвіст і крила у неї були рожевими, тупуб — блакитним, а голова — жовтою. А якою вона була смачною! Її можна було смоктати і дивитися, як вона стає чимраз меншою і світлішою, — голову, потім крила, по одному, і вони би легко танули в роті, малюючи. Але я не їв пташки. Вона вміщувалася в мої долоньці, і я літав — на кухню, до мами, і назад, по коридору. Пташка радісно щebetала, і ми разом піднімалися на хмари, щоб перепочити, а потім опускалися на черешню підкріпитися ягідками. Мама лише хитала головою, а потім запитала, чому пташка так голосно співає. Звідки їй було знати, що нам обом дуже весело?

Зранку я застав її на табуретці біля свого ліжка. Вона не випурхнула вночі через квартиру, і не покинула мене. Пташка була Мосю!

У дворі ніхто такої не мав. Усі збилися до купи, аби подивитися. А я щасливо показував, які в неї дзьобик і крила, як її можна підтримувати, коли вона літає, і яка вона буває, коли крізь неї дивитися на сонце. І ніхто не пропонував її з'їсти, хоч вона була тільки пташкою з цукру.

Я думав, що ніколи з нею не розстануся. Але коли прийшла Катруся, що жила у шостій квартирі, та, в якій батьки загинули, і знову заплакала, я простягнув їй Мою пташку і сказав: «Бери!»

У той момент навіть не думав, віддасть Катя чи ні, просто хотів, щоб вона не плакала. Дівчинка і

справді виглядала щасливою. Тулилася до гурту дітей, притиснувши до грудей пташку, і сором'язливо та радісно простягала її, показуючи таким же як вона маленьким веснянкуватим дівчиськам у квістатих сукенках і майже однакових черевичках. Ми, хлопчачки, трималися осторонь, але я й так бачив і Катруся, і дівчат біля неї, і весь наш великий двір.

Все було добре, поки Катя, ненароком перечепившись, не впала. Пташечка з її рук випала прямо у калюжу. І на неї, де не візьмись, наступив якийсь дядько гумовим чоботом. Коли ми підбігли, нічого вже не лишилося. Тільки якась розлізла пляма у калюжі води. Катя розплакалася.

— Чого плачеш? — грубувато спитав я. — Подумаєш, якийсь цукерок. Було б чого плакати.

Дівчинка запитливо глянула на мене, немов перевіряючи правдивість моїх слів. І, врешті, безрадісно затихла. А я не плакав. Сльози набігли, але я не пускав їх. І навіть тоді, коли піднімався до себе на третій поверх та дивився на хмари, що міняли форму від вітру, сліз не було.

Десь далеко, за шибою, був вітер із хмарами, було призахідне сонце, і велике-велике синє небо. Захотілося прорватися крізь хмари у те небо і злетіти високо-високо над землею. Настільки високо, що земля вже не здавалася б величезною, а стала б маленькою, як та пташечка, що її можна вмістити на долоні. Я б обережно тримав її обома руками, і нікому не дав би зашкодити їй.

Мама покликкала до вечері, і я мусив спускатися на Землю. Земля з маленької ставала все більшою і, врешті, стала такою ж величезною, як зараз, а я опинився у себе в кімнаті.
— Вже йду, мамо!

Меланія ПАВЛЕНКО-КРАВЧЕНКО

Біля клумби

Якось бабуся з онуками Софією та Соломією гуляла вулицями міста. Вони зупинилися біля барвистої клумби. Барвисті квіти сонячно усміхалися та кивали голівками, ніби між собою про щось розмовляли. Внизу на дрібненьких грудочках землі заклопотано метушилися мурахи. А над клумбою витанцюювали різноманітні метелики, розгойдували хвилі квітограю, доповнюючи гармонію і неповторність краси.

— Бабусенько! Бабусенько, погляньте, яка невимовна краса! — вигукнули дівчатка.

— Яке ж це диво! — розсудливо мовила Софія.

Метелики, ніби парашутики, то сідають на квіточки, то знову піднімаються вгору. Крила у них ніжні-ніжні, наче шовкові.

— То ж вони обідають, — сказала бабуся.

— Я знаю, знаю! — відповіла Соломія, — вони пилок їдять.

— А я знаю, — додала Софія, — що метелики народжуються з цвітінням першої квіточки. Ви ж нам розповідали.

— Мої розумниці! — радісно сказала бабуся й поглядила обох по голівці.
— А он внизу, під стеблами квітів, — здивовано мовила Соломія, — мурахи подушки носять.

— Ні, то вони носять своїх майбутніх діток, — уточнила бабуся. Про них я вам розповім іншим разом. А нині скажу, що мурахи — найсильніші у світі комахи. Вони піднімають у тридцять разів більший вантаж за своє тіло.

— Ого-го! — здивувалися дівчатка.

— Дітки, уважніше придивіться: на маленькому шматочку землі усі вони — квіти, метелики, мурахи — живуть дружно, у злагоді, не спричиняють одне одному зла. Вони випромінюють лише тепло, світло, ніжність і радість. І нам весело, радісно, хочеться літати, як метелики і всім робити добро. Так я кажу?

— Так! — визнали дівчатка.

— Учїться, любі онуки, — мовила бабуся, — любити природу, бачити її красу й неповторність, відчувати її настрої та вивчати її закони, щоб жити в гармонії зі світом.

Ірина СИТА

СОНЕЧКО

Рухливо D G D G D Em D

7 Со-неч-ко, со-неч-ко, ла-гід-не со-неч-ко! За-зир-ни-в ві-кон-це.

A^7 D A^7 D

11 пос-міх-ни-сь нам, сон-це. Про-мін-ця-ми, сон-це, сьй,

A^7 1. D 2. D $coda$ D

на-шу ма-му при-ві-тай! // при-ві-тай! // при-ві-тай!

Сонечко, сонечко,
Лагідне сонечко!
Зазирни в віконце,
Посміхнись нам, сонце!

Сонечко, сонечко,
Лагідне сонечко!
Яскравіше нам світи,
Землю всю позолоти!

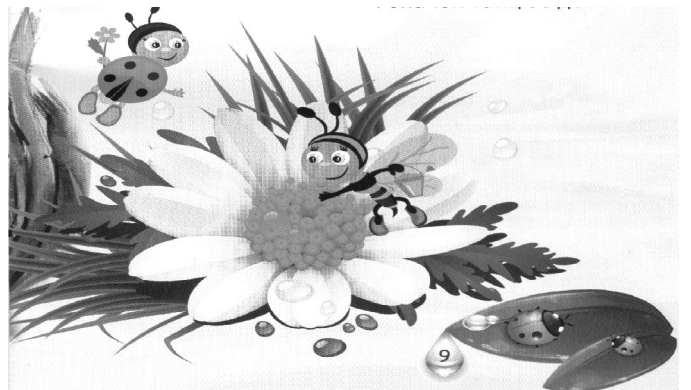
Приспів:
Промінцями, сонце, сьй,
Мою маму привітай!
Промінцями, сонце, сьй,
Мою маму привітай!

Приспів...
Сонечко, сонечко,
Лагідне сонечко!
Ти на щічках погостуй —
Їм веснянки подаруй!
Приспів...

Ранкове сонечко

Сонечко ранкове
Промені гострило
Й полечко медове
Поглядом сріблило.
На стеблі ромашки
В платтях голубеньких

Чай пили комашки
З кухлів золотеньких.
До смачного чаю
Сонце запросили:
— Щиро пригосаєм
За тепло і силу!

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ

«І ісі аєòà
і ðàààò,à і ðàààà
ààñ àієіі è і è
çõî àèòü»
(Δ.â. âîä Êî àî à 8.32)

«ПРО НАС І КРАЇНУ» Звернення до Українського народу ініціативної групи «Першого грудня»

Дорогі наші співвітчизники!

Нехай передвеликодні настрої і нині будять у нас радість та надію. Ми живемо на благословенній землі з тисячолітніми традиціями і тримаємо на собі її духовний та історичний спадок.

Пам'ятаймо, що ми є господарями на своїй землі, а всяка влада — сезонна. Кожен раз після виборів виявляється, що народ мудріший і тверезіший, ніж про нього думали політтехнологи, покладаючись на інформаційний обман.

Чи є в нашому народі добрі, мудрі, порядні громадяни, які можуть підняти репутацію державних установ, відновити повагу до людини, парламенту і судів?

Безперечно, є. І таких не мало. Наш народ проявив перед собою і світом таланти і доброту, толерантність і демократичні нахили. Хто б не прийшов до влади, він у нас царем не буде.

На жаль, ми не виявили солідарної активності проти порушень Конституції нинішньою владою, і проти нечесних спроб поділу країни за мовною ознакою, і взагалі проти мізерних та продажних політиканів, які принижують народ.

Український схід та захід — то передусім результат маніпуляції ЗМІ. Досвід показує, що розумні, позитив-

но налаштовані молоді люди відчувують не територіальний, а швидше моральний поділ.

Деструктивні протистояння партії влади та опозиції в парламенті є ненормальними ні з боку морального, ні політичного. Партія влади має зрозуміти, що вона підкошує під собою легітимні основи задля дрібних перемог, які завтра обернуться поразкою. В житті сталим залишається тільки те, що побудоване на правді і законі.

Зараз здоровий глузд підказує усім необхідність зустрічних кроків для відновлення легітимної роботи парламенту і проведення переговорів між владою та опозицією для підготовки угоди до асоціації з Європейським Союзом, а також недопущення обманних методів на кшталт підготовки референдуму.

У парламенті має бути робоча атмосфера поваги та довіри. Має бути відповідальність перед усім народом, а не лише звітність перед «своїми».

Президентові і владі треба суворо нагадувати слова прийнятої ними присяги.

Наша політична незрілість все ще не підіймається від персонального до інституційного розуміння влади, де кожен має вагу лише в ролі члена команди. При чому не провінційної, а національної команди, відповідальної

перед народом і перед світом.

Владу треба поважати, але тією мірою, якою вона поважає народ і закони.

Також треба розуміти труднощі, що стоять перед державою, розуміти і закликати до обмеження своїх потреб. Але такі непопулярні заклики можуть стосуватися в першу чергу представників влади. Вони мають дати добрий приклад і скромності, і самоповаги.

Це стосується також парламентської опозиції, від якої народ чекає високої політичної культури, конструктивної альтернативи і прикладу роботи злагодженої національної команди.

За роки незалежності нам найбільше бракувало прикладу самовідданого патріотичного служіння, прикладу любові та позитивної праці. Така потреба завжди на часі.

В українському народі є сили для позитивної праці і здатність до самоорганізації. Такі сили зростають й зараз.

Заслужують вдячності і пошани та підтримки громадські організації та активісти, які за покликом сумління захищають людські права і не залишають людей без допомоги.

Саме ви, дорогі співвітчизники, є тими, хто може вплинути на розвиток суспільства і країни, подолати страх перед зухвалим чиновником, членом клану, родичем, який не зрозумів, що

часи чекістів і кілерів минули.

Закликаємо вас взаємодіяти і здолати нинішню розпоршеність найперше тим, щоб розпочати підтримувати вимоги та акції один одного, навіть якщо вони не стосуються ваших інтересів.

Людам потрібні конкретні справи, і вони залежать від добровольців: киянам треба роз'яснювати право і необхідність місцевого самоврядування, громадян треба вчити захищати свої особисті права, всім разом — вчитися захищати і свою думку і позицію, і вибір.

Наше звернення адресуємо кожному громадянину країни.

Ми віримо в добре майбутнє нашої держави, спрямованої у вільний світ, а не тьму імперії.

Закликаємо вас замислитися, як можете об'єднатися з іншими.

Кожному з нас потрібно зробити персональне зусилля, аби подолати взаємну відчуженість і навчитися підтримувати один одного в захисті спільних прав.

Навіть у найважчому становищі є шанс для гідності і вчинку, який залежить від нас.

Нашу працю ніхто не зробить за нас. Учимося ставати вільними людьми у вільній країні, яку творитимемо щодня самі.

Євгене Олександровичу, мені здається, що ця Хартія має діяти не тільки в центрі, але й по всій Україні. І це не повинні бути своєрідні партійні осередки з маленькими вождями, а групи авторитетних людей, яким є що сказати іншим про складну історію нашої держави, про мораль високого чиновника чи простої людини і про виховання підростаючого покоління на зустрічах, під час конкурсів, з екранів (хай і обласного) телебачення. Тоді, можливо, наші люди будуть робити більш вірний вибір, бо знання — зброя, а озброєна, тобто знаюча людина матиме інше мислення. Може, створюючи ініціативну групу, Ви і мали це на увазі?

І все-таки, я хочу подарувати Вам свою першу збірку «Калинова сопілка». Можливо, не зовсім високохудожні ці твори, але я впевнена: вплив на читача вони матимуть.

Битва за Київ

*Світ не вірив, що це у людей є можливим —
Кинуть в пекло зовсім не обстріляних хлопців.
В сорок третім, коли був наказ — «взяти Київ»,
Ще не був молодик і в військовій спецовці.*

*Діти реалісь в Дніпро, першим льодом укритий.
Ті пливли голяка, ті гніздились на плоті.
(Здогадались плоти із соломи зробити)
Ох! Нелегко було тоді юній піхоті.*

*Лиш один із шістьох добрався на той берег.
Скільки їх залишилось у холоднім Дніпрі!
Автоматні беззбройних поклали ще черги.
Червоніла трава від юнаної крові.*

*Двісті сорок там тисяч в крові потонуло —
Кращих наших дітей в Україні не стало.
Хоч тепер наші люди цю кількість збагнули?
Скільки ж треба поставити ще п'єдесталів?*

*А виною всьому був наказ — «Київ взяти»
До «жовтневих» щоб свят й хоч-якою ціною.
Зброя в наших була — пів гвинтівки на брата,
То ж пішли воювати живою стіною.*

*Вже німецькі снаряди давно відгарміли —
Переможені краще живуть ніж герої.
Все зруйноване відбудувати зуміли,
Але й досі не можемо рани загоїть...*

Галина ДЕМИДЕНКО, м. Полтава

Я журюсь, що не маю крил

*Кожний раз, коли бачу зорі,
Відчуваю, що я жива,
Знов приходять думки прозорі,
Трохи крутиться голова...*

*Адже зорі — то теж світила,
Без яких на землі — біда.
Я дивилася, як святтила
Тихі зорі проста вода.*

*Відчуваю себе деталлю
У великому світі цім,
Я лечу через чорні провалля,
Мабуть, в Бога твердій руці.*

*Всяк по-своєму світ сприймає,
Часто сам собі шлях закрив.
Як на небі зірок немає,
Я журюсь, що не маю крил.*

Серед усіх учасників війни виділялися особливо жорстокі карателі. Розпалена уява деяких істориків готова ототожнювати їх з національною психологією українців, поляків, німців чи росіян.

В цьому нема правди. Це споконвічний метод нагнітання ненависті до ворога в час війни. На жаль, є такі, що продовжують це й нині.

Територія України стала головним плацдармом війни. Якщо міряти кількістю жертв, то війна проти України почалася на початку 1930-х років — депортації до Сибіру, Голодомор, великий терор. І це забрало не менше 10 мільйонів українців. І то були переважно верхні верстви суспільства.

Конфлікти і пацифікації в Польській державі 1920-30-х років були порівняно маргінальним явищем, про яке я в дитинстві чув мало. Вчився в селах Сільце і Дружкопіль Горохівського повіту в польській школі і не переживав.

Чули про арешти українських студентів, про побої під Берестечком на Пляшківській, де щорічно українська молодь на десяту п'ятницю їздила на козацьку могилу, а польська поліція її жорстоко розганяла.

Але про Луцьку тюрму вперше заговорили після радянського «визволення»: совєти одразу наповнили її місцевою людністю.

Очевидно, були люди, які зі знанням справи говорили про жорстокий окупаційний режим польської влади, яка уміла демонструвати свою зверхність і не вміла зберегти ті іскри приязні, що виникли під час спільних операцій Петлюри і Пилсудського у 1920 році.

А проте, жадної неприязні до поляків з дитинства не виніс і, пригадую, дуже співчував тим біженцям із Лодзі, які поселилися в нашій хаті на початку вересня 1939-го.

Про справжній страх перед владою, про підступність влади, яка під прикриттям фальшивої демократії наступала на елементарні права людини, про державний терор ми вперше дізналися після «золотого вересня» 1939 року.

Спершу той звір ходив тихо, м'яко стелив, усе виношував і тільки зрідка нападав ночами. І люди раптом відчували, що з ними і з їхнім майном будуть робити усе, що захочуть.

Безбожний злидень не знає закону і не любить закону — ні Божого, ні людського.

Німців чекали, про німців говорили, як про порятунок із Заходу. Навіть совєтські газети неоганно писали про німців як про союзників. До нового кордону на річці Буг було 30 кілометрів, і туди деякі молоді люди втікали. Не чути було, щоб втікали на совєтський бік.

І ось вже 21 червня 1941 року надвечір німці вступили в наше село. Я вибіг на дорогу подивитися — і побачив чорні дула автоматів та замкнені холодні обличчя. Потім проходили і проходили військові частини. Мама по доброті своїй часто давала солдатам молоко. Але це не мало того характеру, якого надавала сталінська пропаганда потім. Молоко давали хлопцям, чийсь дітям, а не визволителям.

Сталін — визволитель, Гітлер — визволитель: їм дали б радше смоли. Схожість схоплювали навіть діти.

Окупацію, чужу і ворожу, ми відчували восени 1941-го. Порядні господарі не дозволяли своїм синам йти в німецьку поліцію. Коли зганяли в ґетто жидівське населення, то від цього гостро повіяв крижаний подих окупації. А коли в 1942 році доносилися кулеметні постріли, люди з жахом говорили: «Вони розстрілюють жидів. Сьогодні їх, а завтра будуть нас».

Запекла війна з окупантами розгорнулася на моїх очах в 1943-му. Засідку на німців зробили у Сільці 1 травня. Каральна експедиція спалила село в червні. В цьому ж році дощенту спалено сусідні села Скабарівщина, Охлопів, Княже...

В каральних акціях також брали участь польські шуцмани. Як поляки могли бути на боці німців — то

в голову не вкладалося... Польська держава багато зробила для ворогування поляків з українцями, але нічого не зробила для солідарності двох християнських народів, загрожених безбожними режимами зі Сходу та Заходу.

Фактично, поляки на Волині були жертвами еґотистичної політики своїх короткозорих вождів. Посол польського союму Степан Скрипник, полонофіл, майбутній Патріярх Мстислав, згадає про сотні знищених поляками православних церков...

Нічого дивного, що польське населення Волині не солідаризувалося з українським антинацистським опором. Воно жилося пустими чутками з Лондонського еміграційного центру про відновлення Польщі на Волині та Галичині. А тим часом нейтральним у цій холодній війні не було місце.

Чи були на Волині настрої антипольські? В уя-

Волинь.

Спогад війни

ленні підлітка, який усім цікавився, були настрої антинімецькі та антисовєтські. Поляки ж плуталися під чужими колесами і контактували то з німцями, то з совєтськими партизанами.

В народі ж, повторюю, не було ані приязні, ані ненависті до поляків. Взагалі національна свідомість українських селян на Волині була незрівнянно нижчою за національну свідомість поляків.

Коли у 1943 році стало відомо про знищення польського села Загаї, мої односельці не могли повірити, що то справа рук УПА. Потім надійшли вісті, що то один з активів відплати полякам за знищення українських сіл. Але в актах відплати є щось більшовицьке, несумісне з мораллю і здоровим глуздом. А тим часом авторитет УПА в очах людей був високим, і його, звичайно, боялися втратити.

Може, то німецькі провокатори? А, може, совєтські провокатори? Адже то їхні методи розпалювання ворожнечі, що відомо було навіть підліткам.

Вже тоді було видно, що совєтська партизанка вдає, що воює з німцями, а насправді вона більше цікавиться інфільтрацією своїх агентів в український повстанський рух.

«Легендарний» Кузнєцов і не приховував своєї провокації, коли вбивством одного німецького офіцера спровокував розстріл німцями більше півсотні заручників — українських інтелігентів. Про це прямо написано в біографії Кузнєцова, згодом розстріляного бандерівцями.

Мета совєтських партизанів — проникати в керівництво УПА і вести війну зсередини. То хіба не очевидно, що та політика «відплати» — була з їхньою участю, як і створення підставних загонів УПА. Цілком очевидно, що польсько-український конфлікт розробляли і німецькі спецслужби.

Сьогодні жодних документів про початок його нема. Відомо тільки, що польський еміграційний центр в Лондоні був піддаворений обіцянками Кремля і активізував дії на територіях, контрольованих УПА. Відомо також, що УПА відповідно організувала антипольські операції.

Важко уявити собі, який сенс був в УПА, маючи перед собою смертельних і сильних ворогів — Гестапо і НКВД, воювати ще й з польським населен-

Євген СВЕРСТЮК

ням. Але зрозуміло, що за напад на оселю батьків сини мстять жорстоко і сліпо.

Треба тільки ясно усвідомити, що то були не державні акції, бо ж усі міста були в руках німців, які повсюдно організували каральні операції. Сили УПА були не настільки великими, щоб контролювати територію. Але, хоч не хоч, мусили оборонятися.

Нерозумно говорити про геноцид проти поляків. Цей термін треба вживати коректно: геноцид планує і організує держава з її засобами забезпечення раповості і секретності. В даному ж разі були швидше залякувальні демонстративні акції, в яких могли й звучати голоси типу «ми вас усіх викорінемо».

Але вже в іншому, галицькому регіоні, контролюваному УПА, таких голосів не було, бо не було «відплатних акцій». Зате скрізь були і погрози, і каральні акції проти чужих і проти «своїх», що співпрацювали з німцями. Таких безпощадно знищували з жорстокістю воєнного часу. При цьому потерпіло багато невинних.

На кожному полі війни панує тиша: нехай Бог судить, бо тільки він знає винних і невинних, часом у спільних могилах.

Звичайно ж, ми згадуємо. Ми повинні пам'ятати для того, щоб заповіді мудрий християнський урок нащадкам: блаженні миротворці.

Суд безбожних завжди простий: хто був не з нами, той завжди винен. Совєтські суди не цікавилися людиною — вони цікавилися, на чийому боці воював. А от уже поляки в післявоєнний час не мстилися своїм громадянам за те, що співпрацювали під окупацією, бо

то нелегко кваліфікувати...

Християнський підхід учить судити про людину по тому, якою вона стала після покаяння і постане перед вічним судом.

Ми не знаємо про розбійника, який був розп'ятий поруч з Христом, ми тільки знаємо, що він потягнувся до праведника і відчув у ньому Бога, і попросив: пом'яни мене, Господи, коли прийдеш у Царство Твоє.

Чи після цього ми будемо розкопувати його розбійницьке минуле?

Тож навчимося у розбійника благорозумного і прощатися зі своїм минулим, і прощати, і просити прощення у колишніх противників.

На позовах з минулим ніхто не виграє.

Село Варварівка

*Поле бою не родило тридцять літ
Поле бою ще боліло тридцять літ
І мовчало перед небом як граніт
І носило слід запеклий мертвий слід*

*Скільки долі о скільки цвіту тут було
Тут сплелось в чорнім вихрі — потягло
Догоряє-вигасає в білі дні
А ночами ще вертається вві сні*

*І землі тут ні забути ні сховати
Ніби свідок і учасник ніби гать
Все німіє і не сміє тут рости
Тільки терня і похилені хрести*

*Але люди сіють знов і хочуть жниви
Призабули повернулися до нив
Бо людина на землі їде на все
І людина на землі усе знесе*

Сибір. 2.VI. 81

ДИТИНСТВО ПЕТРА РОЗУМНОГО

Фрагменти спогадів про Голодомор

Закінчення.

Початок у ч. 4

В. ОВСІЄНКО: *А в яку пору року це було?*

П. РОЗУМНИЙ: Це було в 1933 році, починаючи від зими і кінчаючи... Дід помер 10 травня, ще голод тривав, бо в травні ще нема чого їсти. Хоча жито вже повикидало колоски, але активісти ходили ловили, хто колоски брав — страшенно били дітей, хто колоски збирав. Страшенно били дітей батогами. Вони на конях були, як ото в кіно показують. А дві сім'ї навіть виселили в Комі АРСР за те, що рвали колоски — під приводом. Бо то був план: дві сім'ї з села треба було вислати. Не знали, кого схопити, а тут на тобі: одна жінка порізала колоски — її хап з двома дітьми і вислали. І один чоловік також послав дітей на колоски, і його схопили. З жінкою і дітьми вислали. Тоді дві сім'ї вислали. Оці дві сім'ї повернулися всі живі з того заслання. Вони повтікали звідти. Їх привезли в Комі АРСР і покинули десь там на пустирі. Вони помандрували, десь там у селах перебували, хтось там їх підгодував, і так ішли пішки, до Москви дійшли і прийшли пішки аж сюди. Вже по теплішому краю йшли. Там були багатіші люди, що давали їм трохи їсти, бо то були малі діти і жінка.

Оце від зими 1933 року був голод у селі такий, що люди почали пухнути і вмирати. До врожаю, я б сказав, до червня, бо в червні вже з'являлась якась рослинність, яку вже можна було їсти. З неї робили, як називали у нас, маторженки і ліпеники. В інших селах це інакше називалося. Усяка така суміш трави з чимось там. Десь, може, якась зернина. Усе це замішували, пекли і їли. Їли лободу, квіти акації. Вони солодкі. І таке інше, що можна було їсти. Ті епізоди з голоду треба описати. Я трошки описав у своїй біографії, як то просив покійний Зеновій Красівський, але коротенько..

Я хотів би ще згадати, як саме в голод я почав ходити до школи. Батько нам завжди твердив, і мати казала: **«Я не залишу дітей неграмотними. Вони всі будуть грамотні»**. Батько не здійснив цього, бо його знищили, але він таки допоміг нам, і ми всі справді стали грамотними. Четверо нас із шести одержали вищу освіту. Брат Іван був офіцером в армії, а сестра Слизавета — медичною сестрою. Всі ми вчилися, мали якийсь фах — учитель, інженер, так що батьків заповіт здійснився без батька.

Мені не було 7 років, як я почав ходити до школи. Навчав нас такий Олесь Потапович Дергачов, я б сказав, українізований москаль. З тих москалів, що їх у XVIII столітті пригнали етапом на Україну для освоєння нових земель. Їх, як у нас казали, міняли на собак. «То ті, що їх на собак міняли». Чи то з літератури, чи то з розповіді це передавалося: «Це з тих, що

їх на собак міняли». Таке було до них презирливе ставлення. Бо їхня частина села дуже відрізнялася від української частини. Там, де жили кацапи — там не було біля хати жодного фруктового дерева, а росли тільки випадкові дерева: десь там клен там посаєвся, акація — і гола хата. У них майже так само до цього часу. Щоправда, вони майже всі порозбігалися по містах. Але ті, що лишилися — все одно біля їхніх хатин, ну, раптом два дерева фруктової — більше немає. Там, де українці живуть, там видно, що вони господарі, вони знають, що дітям треба їсти не лише вишеньки, то саджають дерева. Тим вони відрізняються.

Отже, з тої когорти був мій перший учитель, який, до речі, до цього часу живий. *(Розповідь записано 1998 року. — В. О.)* Йому 94 роки. Я в нього кілька років тому взяв інтерв'ю. Я побоювався, краще сказати, не зважився поставити йому основне запитання, хоча він мені частково відповів: чи не жалкує він, що брав участь в експропріації в селі, допомагав отим розбійникам ходити по селу і тероризувати людей? Як він це робив? Безпосередньо сам він не брав участі, скажімо, в штрикванні залізною палицею навколо хати, в шуканні тих ям, де мав би бути хліб. Він мав рушницю і ходив слідом за цією командою розбійників. Він знав, до кого йдуть, бо то не ходили до всіх дідрадь, а вибирали, хто живий, хто має, так би мовити, вигляд живої людини, до того йшли, бо там мав би бути хліб, інакше він би вже вмер. Це була основна прикмета: **якщо живі всі діти, то там треба йти шукати, бо вони мають хліб**. Так цей Дергачов зі своєю рушницею завжди не доходив метрів сто до хати, де шукали хліб, і там ніби роздивлявся на небо, де ворона летить, і час від часу стріляв: бабах, бабах. І цим нагадував, що вони тут церемонитись не будуть — будуть стріляти тих, що хліба не віддають. Убив і нашого собаку, між іншим, у дворі. То вже був голод, і мати його використала: ми того собаку з'їли. Що ми ще їли таке нетрадиційне — я ж не сказав, чому ми вижили: ранньої весни, на Явдоху, вилазять з нір перші ховрахи. Старший брат Михайло вмів добре їх ловити. Ми їх ловили і їли. Вони дуже смачні, я пригадую. Думаю, що й зараз їх можна було їсти. Вони тварини, які їдять траву, зерно. Цілково чисті, красиві тварини, гризуни. То була велика подія: коли піймали ховраха, то мати варила цілий казан супу чи борщу, який поїдали з великою користю. То одна зі статей, що дала нам можливість вижити. Ловив ховрашків старший брат, а я був тільки зв'язковим. Він піймав — я тоді бігом до хати, приносив. Брат був щасливим ловцем. Йому вдалося їх ловити майже щодня. Було трудно знайти нору, де вони живуть чи де вилазять. То найголовніше було — знайти, а якщо знайде, то вже три дні ловитиме, але піймає його. Це був спосіб вилиття, але трудно було воду но-

сити.

Я питаю у своєму інтерв'ю Олесь Потаповича: «Чому ви брали участь у цьому? Ви могли й не брати». — «Не міг я не брати». — «Чому? Інші ж не брали?» Назвав я таких, що не брали у тім всім участі, хоча в них забрали все. «Ну, що ж, — каже він, — якби я не брав участі, то й мене забрали б». Такий у нього був аргумент. **«Ну, — кажу, — вас забрали б чи не забрали, але ви посприяли, що ті люди померли з голоду»**. — **«Ну, таке время було, — і розводить руками.** — Бо якби, повторюю, я не брав участі в цих походах по селу, то мене б забрали. Мене б знищили, бо мій батько був оголошений куркулем».

Але я не осмілюсь спитати основне, бо тут прийшла його дочка, а вона була велика активістка.

Та дочка прийшла, глянула косим оком — бо вона знала про мої настрої. Я не хотів при ній питати, бо вона могла кинутися на мене, така собі вона неврівноважена. То я не спитав головного: **чи не жалкує він за тим, що позбавляв людей матеріальних засобів і півсела вимерло з голоду?** Я не спитав цього. Якщо доживу і як він буде ще жити, то подію і спитаю. Мусу спитати, бо то для мене важливо.

Це коротенько про моє навчання в молодших класах.

Нас переводять у школу в сусіднє село, і я вперше побачив, що в сусідньому селі вимерло людей більше, як у нас. Сусіднє село називається Круте — це давнє село, не переселенське, а корінне. Там я побачив хати, в яких люди повимирали повністю або їх виселили.

Здається, нашому селу ще повезло, що до нас надіслали тільки одну сім'ю кацапів. Їх інакше не називали, тільки кацапи. Не росіянами, не москалями, а кацапами. У хати, що спорозніли від людей, які повмирали, втекли з села чи їх виселили, поселяли кацапів. У нас появилася тільки одна кацапська сім'я. Але в сусіднє село Круте, куди я ходив до школи в 3-4 клас, півсела наїхало. Я вперше побачив їх. Такі догров'язі якісь, у лаптях, у якихось таких жахливих, жалюгідних сиріках. **І найголовніше — всі гучно матюкались. Я вперше почув ці непристойні слова, що йдуть з уст людей так, ніби якесь благословення. Бо, я пригадую, в нашому селі дядьки, перш ніж сказати якесь непристойне слово, оглядалися навколо, чи немає дітей і жінок поблизу. І тільки тоді видавлювався з себе цей матюк, і таким тихим голосом.** А тут я раптом почув, що матюк — щось таке, що як ото «добрий день», тобто звичне слово. Ми так на них задивлялися і роздивлялися їх зблизька, як якесь невідоме плем'я, яке дуже кричить, матюкається і сується. Бо вони, я пам'ятаю, займалися тим, що спилували і пиляли повздвож дерева, навіть осокори,

які росли по старих селах. Поспилювали їх на дошки. Вони зробили такі спеціальні пристрої, пиляли і страшенно гучно постійно і завжди матюкались. Їхнє підприємство було на подвір'ї школи, то ми все це чули і на перерві, й перед навчанням, після навчання. Було досить цікаво бачити цих новоприбулих людей.

У наступні роки, в п'ятий та інші класи, я ходив до школи ще в інше село, вже дальше.

В. ОВСІЄНКО: *Як воно називається?*

П. РОЗУМНИЙ: Село Безбородькове. Я туди ходив до кінця школи. Щоденне ходіння 5 кілометрів туди, 5 кілометрів назад. Тяжка була справа. Ми часто були напівголодні, але витримували, бо хотілось учитися. Я пригадую, що найбільше, чого я вчився в школі, перечитувати книжки зі шкільної бібліотеки. А було там, як я згодом оцінив, дивлячись на вже післявоєнні бібліотеки, досить багато добрих книжок. Пригадую, прочитав Майн Ріда, Жуля Верна і Діккенса українською мовою, хоч мало що там розумів, тільки сюжет. Вальтера Скотта, пригадую, українською мовою читав. Ці книжки, перекладені з англійської, з французької, абсолютно зникли після війни. Я їх у бібліотеках уже не бачив.

Учився я так собі, але не найгірше, я би сказав, на четвірки. Тоді четвірку позначало слово «добре». Я думаю, на четвірку вчився стабільно. Тоді в табелях була така графа — «особливі нахили до окремих дисциплін». Мені вчителі завжди писали: «До української мови». Очевидно, я був просто начитаний. Ще пригадую, що коли поступив в інститут, то швидко ознайомився з українською граматикою, і вона мені не була трудною. Я відновив ці знання.

В. ОВСІЄНКО: *Ви коли закінчили школу?*

П. РОЗУМНИЙ: Я сказав би так: я покинув школу в 1941 році.

В. ОВСІЄНКО: *А скільки класів закінчили?*

П. РОЗУМНИЙ: Я не закінчив 9 класів.

В. ОВСІЄНКО: *Чому?*

П. РОЗУМНИЙ: Бо я покинув. Я скажу так: дожилися ми до таких злиднів, що моя робота мусила бути вже підмогою у дворі — ну, ні в що взутися, нічого на себе надіти. Ото старший брат якось закінчив школу з великими труднощами, з великою бідною — педагогічний технікум. Його направили на роботу десь у Магдалінівський район, у райвно там щось робити. Але він не поїхав. Я тепер розумію, чому він не поїхав: він, у повному розумінні слова, був без штанів. Абсолютно обідраний, обшарпаний. Він не мав у чому повиявитися на людях. То змовився з одним своїм співучнем, з яким разом ходив до школи, і вони втекли десь на Кавказ.

В. ОВСІЄНКО: *Як ім'я брата?*

П. РОЗУМНИЙ: Михайло. Тепер покійний уже. Втекли на Кавказ. Так ото

зараз тікають бездомники. Вони бачать, що дома треба все покинути і працювати в колгоспі. Він цього не хотів. Так він розказував пізніше. Але треба ж якось жити. Подалися — хтось їм розказав, що на Кавказі легко жити. Десь вони мандрували, десь підробляли. Збирали цитрусові, як він потім розказував. Війна його застала на Північному Кавказі. А сюди вже німці прийшли. І він з Північного Кавказу в 1942 році восени прийшов пішки аж додому. А я вже був у Німеччині на той час.

Отже, я покинув школу в 1941 році. Просто злидні допекли вже до того, що не маю сили триматися. Іти в школу і нічого не їсти або... штани по коліна, нема чого на плечі взяти, бо мати сама не могла нас забезпечити тим усім. Жили з городу. Платили тоді на трудодні по 300 грамів зерна — якщо платили. Мати за день не заробляла й трудодня, як заробляли ті, що були на постійній роботі. А такі, як вона, заробляли, як то називалося, «50 сотих», півтрудодня, а 70 сотих — це вже багато. Я зразу пішов до телят. Доглядав телят з однією старшою жінкою. Тобто більше допомагав. Зразу пішли мені трудодні, почали давати на трудодні якесь зерно. Принесу кілограмів п'ять зерна, товчемо, їмо кашу. Молодші — брат Степан (1928 року народження, пізніше став інженером на залізниці), сестра Катерина (1930 р.н., пізніше стала лікарем) — ходили до школи, а я покинув. Якось я вгадав її покинути, бо війна почалася в 1941 році, то вже ніхто до школи не ходив. А при німцях школу відновили на один місяць, але потім розпустили, і не було її під час війни.

Тобто я вже став у сім'ї годувальником. Це вже було величезне полегшення, бо я заробляв на себе і трохи на братів, на сестер, а мати на себе заробляла, тобто можна було якось прожити. Легше стало. Я хотів піти в ремісничу училище, бо тоді вони створювалися. Мене не відпустили, бо пускали тоді тих, хто зовсім не вчився, а я і вчився на четвірки. Таких директор не відпускав. Це було й пізніше, і після війни таке було, що, хто добре вчився, того нікуди не відпускали. А хто погано учився — йди собі в ремісничу училище! Мене не відпустили. Я був розчарований тим, і це була одна з причин, чому я покинув школу. Я сказав би так, що мати сприяла цьому, а я не заперечував.

Відчуття не підвело мене, бо та школа через два місяці закінчилася, а на канікулах почалася війна.

В.ОВСІЄНКО: Коли до вас прийшли німці?

П.РОЗУМНИЙ: У серпні. Коли почалася війна, я вже був повноправним працівником у сім'ї. Приносив прибутки до хати, хоча грошей не було — були трудодні. Але я вже живо пристосовувався до того, до чого пристосувалися колгоспники: красти. Якщо можна вкрасти — крав десь там те, чи друге, чи третє. Словом, учився жити за радянськими законами. Бачу, що старші крадуть — і я з ними разом.

Я зібрав ватагу хлопців, пішли ми у лісосмугу грати у війну. Бачимо — через пшеницю, через лан верхняк до нас скаче. — «Назад!»

Ми, ця ватага людей, з якими були сотні коней, прив'язуємо їх до гарб і їдемо назад. А коли вже їхали назад, то не можна було їхати по дорозі, бо по всій дорозі йшла скотина, включаючи вівці, і щоб не підбивати ноги, то

все йшло помаленьку — коні, корови і вівці. Ми мусили з'їжджати з дороги і їхати десь більше ніж за сто метрів від дороги, щоб не потрапляти в цей суцільний потік худоби. Довгенько ми їхали полями. Крутили туди-сюди... Доїхали додому, наступного дня я відпочивав, на роботу не пішов, бо приїхав з відрядження і мене не кликали. Дивимосся ми з молодшим братом Степаном — літаки летять з південно-західного напрямку. Летять помаленьку, дзичать, як ото мухи осінні, й такі якісь, як оце в нас У-2, біплани, з двома крилами, неповороткі. Ми стали сперечатися, чиї це літаки, бо в газетах (а газети ж я читав і показував молодшому брату) були намальовані літаки — німецькі, румунські — які вони. Брат запам'ятав, що такі літаки-біплани — румунські. А я не запам'ятав. Він каже, що це румунські, а я кажу, що ні, це совєцькі літаки, у німців не було такого типу літаків. Поки ми сперечалися, раптом почули свист — свист, побики падають на дорогу туди, де ото скотина йде. Й евакуйовані люди, які чомусь через наше село тікали з Вінницької області, з Молдавії, з Миколаївської області. Ці шість літаків вирішили розбомбити увесь цей суцільний потік скотини і людей. А на село жодна бомба не впала — якось усе впоперек дороги і під гострім кутом вони падали. На дорозі впали, як ми простежили, три бомби, а решта впала на полі, де росла суданка. Кожний літак тільки по бомбі кинув — такий був у них порядок.

З того дня рух скотини й евакуйованих припинився, на дорозі нікого не було. Скотина взагалі припинила рух, розбіглася, а ті, хто хотів тікати далі, дорогою їхати вже не наважувалися, а тільки полями і вночі, а вдень сиділи десь там під деревами, по гаях ховалися. А німецькі літаки літали, хоча вони нас не чіпали, але спостереження вели.

Був такий епізод мародерства з мого боку, якщо казати сьогоднішньою мовою. Хтось там сказав, що десь там у ярку вівці пасуться, яких вівчарі покинули. Пішли ми втроях — я, брат мій молодший і там ще один — пішли подивитися на ті вівці, як вони себе почувують. Піймали по штучі й тягнемо їх так навпростець. Відтягли так уже, до села наближаємося, коли якийсь шелест чуємо. Оглянулися — прямо на нас летить літак. Так на нас спускається, уже видно ту його рамку, через яку він прицілюється, довгі колеса-шасі. Це літак-розвідник, як я потім дав йому визначення, він у газетах називався «рама». І прямо на нас летить. Ми приишли, до землі пригорнулися, а він летів, ну, може, сто метрів од землі. Ми не встигли злякатися, як він вивернувся, полетів угору і пішов геть. А ми овець не покинули. Тобто він роздивився, що там нема чого стріляти, і не стріляв. Розказують, що німці стріляли у що попало — а цьому не варто було стріляти, тому що побачив три вівці і хлопців. Він спустився так низько, щоб добре бачити. Отакий епізод

мародерства.

Ми наїлися м'яса і хліба, бо врожай уже був зібраний, заготовок совєцьких уже не було, а доки німці прийшли, ми набрали хліба за потребою — скільки хто хотів, стільки брав. Так багато було пшениці на токах зібрано, що її не розбірали. Брала помірно, чия я не знаю, за якими ознаками — чи по заробітку, чи що. Люди перестали брати. А коли німці прийшли, то наклали на той хліб арешт, але то вже не було ні для кого ніякою бідною, бо кожний мав у хаті зерна скільки треба.

Ще я б хотів розказати епізод, про який раніше натякнув. Він, може, не дуже вдалий. Як я став українцем, з чого то почалося. Я пригадую: в батька по неділях збиралися члени його товариства зі своїми жінками. Бувало їх 8—10, вони всі разом випивали пляшку горілки, не більше — всі десятеро пили і випивали пляшку горілки. Були дуже веселі, співали і ремствували на те, що забирають хліб, що все забирають, тому що Україна завжди була... Пам'ятаю, один постійно цитував: «Україна хлеборобная, немцу хлеб отдала, а сама голодная». От на таку тему завжди розмовляли, і то мені запало в голову, що Україна хліб виробляє, а німець забирає. Який німець, де німці? Але коли вже німці йшли, то я думав, що то, мабуть, ті німці, що оце зараз їдуть.

З якогось приводу пішли ми якось у поле: дядьки, по-моєму, вирішили подивитися, як там пшениця зібрана чи як снопи лежать. Тоді снопи багато було. Молотили трохи, а то все було немолочене, але в копах. І назбирили листівок. Один, найгрозотніший, поки всі збирили, почав голосно читати: «Українці, мешканці Кривого Рогу! Розбити

більшовики, панічно тікаючи, знищують плоди вашої праці». Це я відновив точно або майже точно, у мене десь то було записано. «Не давайте їм робити це!» І розказують, як не давати: «Убивайте їх, проганяйте їх, пам'ятайте, що вам залишаться на цій землі, вам треба жити на цій землі і користатися її плодами. А без цього ви помрете голодною смертю. Не давайте виганяти скотину, паляти хліб» і т.д. От мене це найбільше вразило: «Українці, мешканці Кривого Рогу!» Я оглянувся на цих українців — це тільки на мене таке враження справило, ні на кого більше. З того часу я пам'ятаю, що ми українці, хоч і не мешканці Кривого Рогу, але щось таке особіне. Отак.

Але от німці зайняли Дніпропетровськ і приїжджають у наше село на відпочинок. Це повне село автомобілів. А село наше було дуже в деревах — дерева біля кожного двору, і лісосмуга навколо села. У нашому селі можна було схватися — це був єдиний спосіб маскуватися від літаків. Могла б, мабуть, і дивізія схватися. У селі було автомобілів зі 150, а озброєння важкого не було, тільки автомати, кулемети на деяких автомобілях, а гармат та іншого спорядження не було, і снарядів я не бачив.

Отож, цих відпочиваючих німців — це також мене вразило — щоранку і щовечора збирають на сільському майдані, й вони моляться. Їхній капелян, як тепер я знаю, перед ними щось говорить або читає-читає, потім стають на одне коліно, постійно-постояли, встали. Це нам було цікаво спостерігати. Ото вже ми знали: німці щодня двічі моляться.

Петро РОЗУМНИЙ

ПРО ЦЕРКВУ

Про це вже якесь поняття було, бо, пам'ятаю, мати-батько возили мене на Великдень святити паску. Це в сусіднє село, там була парафія. У нас був священик із сусіднього села, його дружина-попадя була моєю хрещеною. Так що мій батько віруючим був. Цього священика, до речі, активісти вбили, і його дружину-попадю, тобто мою хрещену матір, вбили, ще й насміялися над трупами: склали їх так у непристойній позі. А вбили так. Була в нас голова сільради Петухова, кацапка з тих, що переселилися колись з Білорусії. Їх називали «литвини», вони такою мовою говорили, як ото білоруси говорять, якоюсь такою напівкацапською. Очевидно, це були білоруси, але я це й до цього часу не з'ясував, їх називають «литвинами», і село називається Сурсько-Литовське. Але вони російською мовою говорили і зараз говорять. Ця Петухова була вічно п'яна, пістолет підв'язаний до шкряпки, непристойно матокалася, била мужиків отак ручкою нагана, коли їй щось не подобалося. Така була розбійниця. То вона викликала священика і поставила питання так, щоб він припинив правити Службу Божу. Розказують, священик відмовився, сказав, що буде слухати Богові, й закон дозволяє йому

відправляти Службу Божу, і ніхто не може заборонити. «Я тебе уробилю, поп!» — сказала вона, і потім її цитували. Справді, того вечора прийшли троє, убили попа й попадю, познущалися над ними — і все, після цього ніхто нікого не шукав. Знали, хто вбив. Двоє з них швидко покінчили з собою. Один спився — так пив, що згорів, а другий повісився. А третій, на прізвище Липка, і після війни ще був десь начальником міліції на лівому березі в якомусь районі — це можна з'ясувати, бо то відомо. Липка прізвище. Той заслужив аж начальника міліції за такі подвиги. А священик був убитий ще до війни цими терористами.

Я, здається, щось почав уже про війну говорити. Тож німці приїхали відпочивати, і нам було цікаво спостерігати їх. Одного разу німець кличе мене: «Комт! Комт!» Витягає словничок і читає: «Золома». Я не розберу, а другий німець підходить до нього: «Солома». Де солома? То я показую де. Поїхали, я показав, де солома. Був у нас недобудований клуб — тільки стіни з глини і все. Вони наслали соломи і там спали. В атаках вони не розміщалися, а спали всі на соломі — теплий час, дощів не було.

Потім був такий епізод. Вони пішли на молитву, а ми пішли пошастати по їхніх автомобілях, що стояли. Я знайшов таку довгу і пряму шаблю — не козацьку, а будьонівську. Я її взяв, ми йдемо, нас ціла ватага, і по черзі рубаємо дерева. Один дядько зустрів нас, посварив і сказав негайно покласти назад, бо нас німці перестріляють. Я нікуди не поклав, а на горище до себе приніс і навіть не знаю, де вона, та шабля, поділася. Я її тоді не шукав, а

німці теж не шукали.

А то ще раз, пам'ятаю, німці міняли — нічого не забирали в нас, але міняли яйця на запальнички, на камінці до запальничок. То ми мусили принести скількись там яєць. Якщо хочеш мати запальничку, то неси сюди яйця. Носили їм яйця, міняли.

Колгосп іще ж був, була невелика свиноферма. Я пригадую, вони першим зарізали і привезли на кухню кнурра. Не кабана, а кнурра вбили, і він пішов на кухню. То навіть дядьки дивувалися і сміялися, як вони кнурра їдять, бо дядьки ніколи б не їли, у кнурра немає смачного м'яса, а таке якесь, з запахом. То німці брали з колгоспу, але не в дядьків — не було такого, щоб хтось у когось щось узав. Кажуть, якісь там німці були в сусідніх селах, що курей ловили, не хотіли нічого, крім курей. А в нас німці цим не займалися.

Основна маса німців поїхала геть із села, залишилися небагато. Була ремонтна майстерня в селі, десь там десятків зо два німців, які, очевидно, комуналізації підтримували, поміж селами прокладали дріт прямо по землі. Це телефонний зв'язок. Вони ремонтували кулемети в нашому селі. Там було таке місце з земляним насипом, і в той насип вони стріляли. Там вони якусь лінію малювали і по тій лінії стріляли. А ми роззявляли роти і бігали навколо них, щоби подивитися, як це робиться, і нам щодня пропонували: ану пострілай — ти пострілай, ти пострілай. Хто тільки не хотів, той не стріляв. Натискати на гашетку і р-р-р-р — це було так цікаво — з кулемета постріляти! Вони були такі приязні — ніхто їм нічого не шкодив, ті комуналізації ніхто не рвав, і ніяких репресій з боку німців я не пам'ятаю.

Утворилася комендатура в сусідньому селі, там, де сільрада, то ми зобо-

в'язані були з кожного села чергового туди посилати. І мене посилали, бо я найслухняніший і наймудріший інколи. Я там бував щотижня при тому комендантові. Він посилав з пакетами. Я брав пакет за пазуку і верхи на коні, на такому імпровізованому сидлі зі стременими, їздив виконувати це. Раз на тиждень траплялося їздити в сусіднє село на маслозавод. Була записка, щоб цю комендантові давали півкілограма масла на тиждень. По цій порції привозили і вручали. Там не було такого, щоб бери скільки хочеш, а брали ту порцію, яка їм належала. Я уявляю собі, скільки б совєцький комендант собі одпанахав.

Пам'ятаю, зима 1942 року була така сувора, що тим німцям було страшно тяжко. Це були, очевидно, тилловики, а не ті, що на фронті. Одягнені вони були у свої шинелі, й вони просто-напросто гинули від того холоду. Тільки що — і в хату. Забігали в першу-ліпшу хату, грілися, скаржилися, що «хольодно-хольодно». Холод паралізував їх, бо то було для них нечувано. А зима була сувора, і дуже багато снігу було. Пам'ятаю такий епізод. У нас завелося, відома річ, сало. Цього ще без батька не було, щоб у нас було сало. Я казав, ми вживали прибутки з тої худоби, яка кругом блукала. Прийшли два німці в хату взимку 1942 року і показують сувій грубої, як брезентина матерії, хоч вона якась така і м'яка, і досить товста. І хочуть за ту матерію сала. Мати подивилася, чи з того щось виїде, прикинула, що будуть штани, які вона потім мені пошила. Мати відкрила такий великий ящик, повний сала соленого. Німці кажуть, що три штуки. Це три чвертини сала. Мати дає тільки дві. Німці наполягали на своєму, мати не уступала. Мусили погодитися.

Галина МОГИЛЬНИЦЬКА, м. Одеса

ПРО РІД І ВІРУ

Народилась я 8 травня 1937 року в місті Одесі в учительській родині. Мої батьки були математики, а дідунько мій, батьків батько Олександр Пилипович Могильницький, був філологом, який знав багато слов'янських мов, знав литовську мову, знав французьку мову. То був розумний, ерудований чоловік. Дідунів брат Бенедь і чоловік дідунькової сестри Анюти, Шклярський, був одним із організаторів антирадянського повстання проти колгоспів на Кривоозерщині — то відоме повстання в Тридубах, яке захопив Секретарку, й Велику Мечетню, і цілий ряд інших населених пунктів.

Мій дід Бенедь ніколи отаманом не був. То було чисто стихійне повстання. Я так розумію, що людям просто терпещь урвався. А взагалі то надзвичайно цікавий момент в

історії України — отакі селянські повстання, в тому числі й повстання на Кривоозерщині. Ніколи не говорилось в сім'ї про долю ще одного члена нашої сім'ї — Кореневського Андрія Федоровича, рідного брата моєї бабуні. Я так краєм вуха чула, що він був одним із перших людей, які запроваджували кооперацію в Україні. Він жив у Києві, тоді був забраний у Москву, працював, по моєму, в Інституті міжнародних відносин. Це так я собі чула, але знову ж таки ніколи нічого про дядька Андрія ніхто не говорив. І лише десь 1954 року почали до нас приходити від дядька Андрія такі невеличкі пакуночки на Новий рік, на 8 березня, у яких був сухий копчений оселедець і отакі тортики, під шоколадом, що вони не псуються. Я знаю, що бабуна дуже довго не відповідала на ці па-

куночки, боялася. Аж із того я дізналася, що дядько Андрій був репресований і в час отої «хрущовської відлиги», десь 1954 року, випущений і отак обізвався до нас. Потім він знову працював у тому ж самому Інституті міжнародних відносин. Я з ним теж ніколи не бачилася. Це такі два діди-легенди.

Говорячи про це, я зовсім не хочу сказати, що наявність отаких постатей у моїй сім'ї якимось чином справила на мене певний ідеологічний вплив. Тому що — я ще раз підкреслюю — всі страшенно боялися, і, принаймні після війни жодної фотографії дядька Бенедя в хаті в нас не було. Ніхто про це не розповідав, ніякого легендарного, патріотичного українського виховання в сім'ї не було. У сім'ї знали співати українську пісню, у сім'ї культивувалися розум, інтелект і чесність.

Оце те, що я винесла зі своєї сім'ї — що не можна брехати, не можна красти, треба любити людей, треба бути порядними щодо них і добрими. А ще — перечитала дуже багато книжок, в тому числі й ще дореволюційних та виданих у 20–30-х роках. Деякі з них у мене й досі збереглися.

Сім'я моя, так мені здається, була атеїстична. Можливо тому, що всі були вчителі, а вже після революції учитель ніяк не міг бути віруючим. Так і нас виховували. Але знову ж не знаю, з якої причини, я, скільки себе, пам'ятаю, стільки я знала Бога і тягнулася до Нього. Дійшло навіть до того, що коли я була в третьому класі, я тихенько пішла на вечірню службу (тоді ще церква діяла). Я пішла тихенько на службу. І стояла я біля прилавочка, де ікони продають. І хай мене Бог простить — там була

така мацюпусенька іконочка, просто на папері... Я виправдовуюся, що я великої шкоди не завдала, — малесенька така іконочка, Скорботна Божа Матір без Дитини, з руками, складеними до молитви, на папері була. Я так її хотіла, що поклатла руку отак на прилавочок, а другою рукою зняла її з прилавочка. То була перша ікона, яка була в моєму житті, — вкрадена в церкві. Хай мене Бог простить, якщо то великий гріх, бо така гріх — у церкві вкрати. Але я була дитина, яка ніколи не мала біля себе ікони, а мені дуже хотілося її мати.

Я закінчила школу вже в Кривому Озері, тому що батько з війни повернувся скалічений, він мав туберкульоз легенів, інвалідом війни був, то його треба було десь у селі виходжувати, бо в місті було голодно. То ми жили на Кривоозерщині коло бабуні й дідуня.

Анатоль КУРДИДИК, Канада

Мій райдушний перший дзвін

Ось я стою під дзвіницею в Покропивній, повіт Тернопіль. Дзвіниця — цегляна, білотинь-кована стіна, в якій велика пів-кругла брама і над брамою в тій стіні — три вікна. У вікнах п'ять дзвонів: в одному той найбільший, у двох інших по двох менших... Від них звисають шнури, і коли їх тягнути — чавунні акорди летять на далекі поля. Давно дзвонять ці дзвони, бо шнури повитирали на підвіконнях тиньк, а потім повізувалися глибокими рівцями в яскраво червону цеглу.

Дзвони Покропивної — цінні дзвони... Коли 1915 року вояки царської армії, зайнявши Галичину, забирали їх, я ще досі чую той плач-рев села, що в ньому зійшлися всі, від старого до малого, — і безсило дивилися, як зелені мундири спускали на мотузці його скарби, як повкладали їх на вози й повезли... Та потім відійшли, і хтось приніс у село звістку, що десь там, у Калуші — далеченько від Покропивної, — в Калуші чи Войнилові всі дзвони збереглися, і можна їх забрати. Аж не вірилося в таке диво, але мій батько, парох Покропивної, та півсела поїхали... Всі їх чекали-виглядали. Знайшли? Дістали? Везуть?

Та якось одного дня на «гостинниці» з боку від Києва завидніла валка: їдуть! їдуть-уть, чуєте?! Кидали все, жінки на бігу закидали хустки на голову. Вводили, як дорогих гостей у село, підносили, немов коштовності, на шнурах на порожню дзвіницю, найстатечніші г'азди завішували, злазили, приглядалися: утирали піт з облич і непрошені сльози з очей. Нові-новісінькі посторонки звисали з дзвонів, але ніхто не наважувався підняти руку по велику честь. І тільки старий дяк, старий Петро Бачинський, який уже майже не бачив, але пучками намащував кожен поліпліну сторінку в рукописному Часослові, — підійшов до священних дзвонів, перехрестився і стиснув шнури у двох руках так, як стискав їх десятиріччями, — і потягнув щосили. Дзвін гойднувся врізнобіч, гойднувся й менші, — і враз, Матінко Божа, що це?! Дзвони грають, а народ плаче, а земля стогне, аж на груди собі падає, аж до мурави хилиться... А тільки тепер Покропивна плаче з радості — і теж я, тоді 11-річний хлопчина, плачу разом з усіма, аж руками очі витираю...

Вільям ДЖЕЙМС

МАТИ ЧИ БУТИ?

Влада «речей» умертвляє в людині мужність, накладає свій відбиток на її душу і стає гальмом в її стремлінні до неба.

Від одяг твоє тіло не стане здоровим і сильним і корисніш для нього бути нагим.

Воїн, що на битву йде, не шукатиме зайвої ноші. Радше й ту, що несе захоче скинути з пліч.

Воїн бо відає, займа річ у битві тільки завада.

Коротше сказати, життя, побудоване на «матині», менш вільне, ніж життя, в основі якого лежить «зробити» або «бути», саме тому в інтересах своєї діяльності люди, котрі перейняті високими моральними почуттями, відмовляються від придбання, як від зайвої мороки.

Тільки той здатен рухатися прямим шляхом до ідеалу, хто не має власницьких інтересів. Лїнь і бодягузливість більше й більше заволідають нами з кожним набутиим грошем, за який нам доводиться тремтіти.

Одного разу до святого Франциска прийшов послушник і сказав: «Святий отче, для мене було б великою розрадою мати псалтир, я гадаю, що керівник нашого ордену погодиться зробити для мене таку поблажку, але я все-таки бажав би мати і твою на це згоду». Замість відповіді Франциск нагадав йому про життя Карла Великого, Роланда і Олівера, котрі всі свої сили покладали на боротьбу з невірними і закінчили дні свої на полі битви. «Так і ти, — додав він, — маєш турбуватися не про

придбання книги і знань, а про справи доброчесності».

Коли ж за кілька тижнів послушник знову прийшов до нього з проханням дозволити йому придбати псалтир, св. Франциск сказав: «Якщо ти придбаєш псалтир, тобі захочеться мати і трєбник, а коли у тебе буде трєбник, то появиться звичка сидіти на своїй лаві, подібно до поважного прелата, і говорити іншим послушникам: «Брате, подай-но мені мій трєбник».

Коли після того вже інші послушники звертались до нього з такими проханнями, св. Франциск завжди відмовляв або казав: «Кожна людина лише настільки володіє вченістю, наскільки це знаходить вияв у її вчинках, так само проповідь кожного монаха лише тоді досягає своєї мети, коли його вчинки узгоджуються з його словами, бо дерево пізнається по плодах».

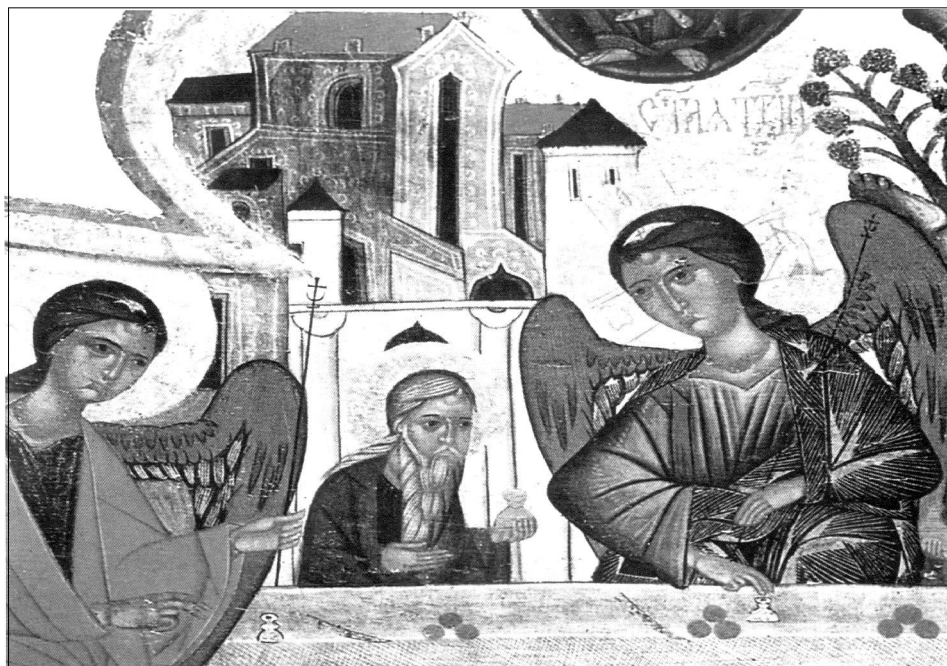
Проте в бажанні «не мати» захована ще більш глибока причина, яка має стосунок до головної таємниці релігійних переживань: це почуття втішення, що його людська душа знаходить в абсолютному підкоренні себе вищій силі. Доки людина продовжує звертатися для свого захисту до будь-якого із засобів світу цього, доки вона усе ще чіпляється за рештки розсудливості, її відречення неповне і життєва криза не минулася, страх продовжує стояти на сторожі перед її свідомістю, недовіра до Божества все ще гніздить в ній. Така людина нагадує корабель, що стоїть на двох якорях: з одного боку вона покладає надію на Бога, а з іншого — застосовує і власні засоби забезпечення... не відчуваючи в собі достатньої мужності для віри.

Фрагмент

Закінчила я школу... Я її, власне, не закінчила, я після дев'ятого класу пішла в 1954 році в Одесу, в технікум. Мама моя була дуже чесна, вона не могла мені ставити гарні оцінки, коли я не дуже добре знала матеріал, а я з математикою не дуже дружила. І в дев'ятому класі мама мені поставила за рік дві двійки — з алгебри і з геометрії. Я могла воєсени перескласти, але я вже не могла того страху витерпіти, тому я поїхала в технікум. Поступила я в фінансово-кредитний технікум тут, в Одесі, і вчилася. Але ж фінансовий технікум був на вулиці Чичеріна, за півтора квартали від Успенського собору. То я, звичайно, в церкву завше бігала. Ну, тоді мене з того технікуму виключили. Спершу з комсомолу мене виключили, а тоді виключили з технікуму. То була, так би мовити, перша моя сутичка з режимом, коли я зрозуміла, що нічого нікому не можна довести. Я розказувала їм усім, що в Конституції записано про свободу совісті і записано, що кожна людина має право ходити до церкви і молитися, а вони казали, що ти комсомолка і ти не маєш права цього робити. Очевидно, цю справу завернули з райкому, бо як це ж так, що комсомолку не можна переконати. Тоді мене намагалися умовити, щоб написала таку пояснювальну записку, що я не Богу молитися ходила до церкви, а просто дивитися на картини і слухати, як там гарно співає хор. Але ж я того не могла. Я на третьому курсі була, коли дізналися, що я систематично ходила до церкви. Я настільки була перейнята тим духом... Я роздумувала, зробити так чи не зробити. І подумала, що це ж я так, як апостол Петро, відречуся від Христа? Я згадувала Гетсиманський сад, де Христос просив, щоб апостоли не спали, щоб вони розділили з ним його страждання. А вони взяли й поснули. То я думаю, що це ж я теж наче зраджу, як і вони. І Він, бідний, знову, залишиться ображеним, і це я його ображу. А я того ніяк не могла зробити.

Так я позбулася технікуму. Грошей у мене не було, бо матері я не могла написати про це. Мені довгий час довелося просто бродяжити, сказати по правді. На квартиру мене ніхто не міг узяти, тому що я платити не мала чим. І додому не могла їхати, тому що було соромно сказати, що мене виключили з технікуму. То був дуже тяжкий час, але згодом мене влаштували на роботу старі жінки, котрі були при церкві. Потім я вийшла заміж, поїхала в Сибір з чоловіком.

З інтерв'ю з В. Овсієнком

Старозавітна Трійця. XV ст. Фрагмент.

Цікавий факт з життя Тараса Бульби-Боровця, поліського отамана, засновника УПА

На початку 1930-х років його, уродженця села Бистричі на Волині (нині це Березнівський район Рівненської області), який за панування тут Польської держави піднявся у трудовій кар'єрі від робітника-чорнороба до посади майстра-каменяра, вразили відчайдушні втікачі з підсоветської України. Вони, незважаючи на стрілянину прикордонників, бігли наосліп через непрохідні багна та ліси за межі СРСР. Несли на плечах поранених та побитих дітей, тягли покалічених, обдертих до наготи жінок. Це були не буржуї, не колишні урядовці, не куркулі, а звичайні робітники й селяни. Тим, хто цікавився, вони розповідали, як їх в СРСР під час колективізації грабували: відбирали худобу, землю, реманент, доводили до голодної смерті. А київське радіо трубило про справжній советський рай.

Тарас Боровець за допомогою розвідника Генштабу військового міністерства УНР на вигнанні, полковника Івана Литвиненка 1932 року нелегально переходить польсько-советський кордон, аби на власні очі переконатися, що ж

там робиться в Україні за Збручем. Відвідує Житомир, Київ та Харків. І ось яка картина відкривається перед ним: «Цілі області абсолютно спустошені, покриті бур'яном. Мільйони людей попухли від голоду, а гори хліба гниють на залізничних станціях. Трупи та півмертві люди валяються, наче після чуми, по селлах, стежках, полях та дорогах. Серед розвалених румовищ вчорашніх чудових осель не своїм голосом виють сухоребрі собаки... Їх господарів вивозять кудись цілими ешелонами, відділяючи жінок від чоловіків та дітей від батьків. Деякі села та райони ставлять розпачливий спротив, але чекісти паціфікують їх танками та гарматами, і все це в «мирний час соціалістичного будівництва»... Комсомольські бригади, наче сарана, гасують по всіх селлах та кутках. Налітають хмарами на поодинокі господарства, грабують чесних трударів села. Розвалюють печі та комини в хатах, шукаючи хліб для «пролетарської держави»...

Портрет Т.Бульби-Боровця.
Малюнок С. Конаша-Конашевського

«У Житомирській області, — зазначає він, — були мої крєвні по матері. Я хотів їх відвідати, але з їх скромної оселі не лишилося ні сліду. Мого двоюрідного брата вивезли на Сибір. Старого діда, бабу та дружину з семилітньою дитиною серед зими викинули з хати. Розвалили піч та комин, повибивали всі вікна та двері. Вони примостилися в яру, у «собачій ямі»...

Спогади про побачене були втрачені під час війни.
Подаємо фрагменти за матеріалами преси.

***То не трагедія, коли гине імперія, а трагедія,
коли гине селянський двір.***

Й.В. Гете

Вільям ДЖЕЙМС

РІЗНОМАНІТНІСТЬ РЕЛІГІЙНОГО ДОСВІДУ

В сучасному трансцендентальному ідеалізмі — взяти хоча б учення Емерсона — поняття Бога розпливлось до абстрактності. Не конкретне Божество, не надлюдська особистість, а іманентна божественність у самих явищах, духовна сутність все-

ленної є предметом культу в цьому вченні. Значення відомої промови Емерсона в Divinity College 1838 року полягає у відвертому визнанні такого схилання перед абстрактними законами.

«Ці закони, — мовить Емерсон, — втілюють себе самі, без чийого посередництва. Вони поза часом, поза простором і не піддаються змінам. В душі людській існує Справедливість, що негайно спричинює воздаяння. Творячий добро тим самим підноситься. Падіння грішника полягає в самому його гріху.

Той, хто відвертає лице своє від несправедливості, самим цим уже наvertsається до праведности. Людина, оскільки вона стремить до Справедливості — Бог; Божественна благість, безсмертя і велич вселяються в людину разом із Справедливістю. Коли ви фарисействуете й обманюєте, — ви обманюєте лише самого себе і віддаляєтесь від пізнання власної сутности. Все заховане в душі рано чи пізно стане явним, каміння заволає про гріх. Грабіжництво не збагачує, даєння не роззорить людину. Найменша тінь брехні — хай навіть то було лише бажання справити гарне враження і привабити до себе людей — згнатьбить ваші слова. Але кажіть правду — і весь світ відгукнеться вам; коріння трав під землею підійметься, щоб свідчити за вас. Бо все породжене одним Духом, котрому — в різних його виявах, — ми даємо імена Любови, Правди чи Добра; у Океану багато імен залежно від того, які береги він омиває. Коли людина віддаляється від цих берегів, вона позбавляє себе міці й підтримки. Її духовне буття звужується... для неї стає все менше і менше досяжним спілкування з Вищим, і нарешті це падіння завершується смертю.

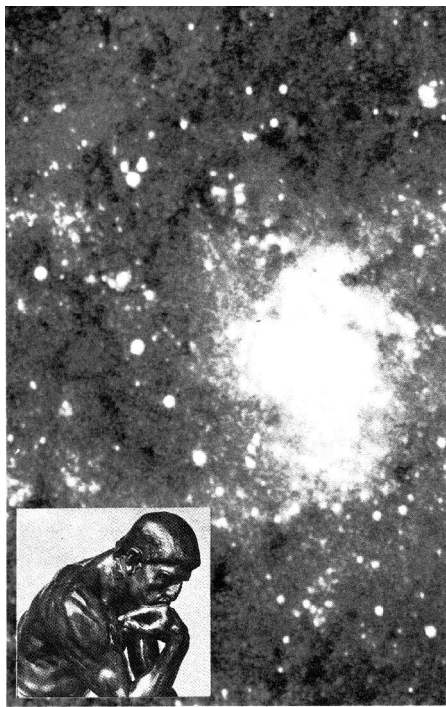
Пізнання цих законів пробуджує в нашій душі почуття, яке ми називаємо релігійним, і яке веде нас

до вершини цяности. Чудодійна є його влада приваблювати і опанувати. Це почуття дає нас — горне повітря, в ньому живлючі сили світу. У величній красі небес і гірських хребтів, у безмовних славних зірок розлита його незримна присутність. В ньому блаженство душі людської, воно дає їй відчуття безмежности. Коли людина говорить: «Ось мій обов'язок», коли любов опанує її, коли слухняно скоряючись голосови вишнього, шукає вона великих і добрих справ, — тоді душі стає досяжне глибоке звучання вищого пізнання. Тоді вона має силу вірити, і віра її буде зростати й міцніти. Чим чистіше вияви цього почуття, тим більше вони святі. А для нас найдорожчі за все на світі, — досі духмяно свіжа нам мудрість давнини, історія високо поцінувала благочестя. Та сила, з якою закарбувався в людстві образ Ісуса, — а Його ім'я написане вічними буквами в історії світу сього, — покаже велику могуть цього почуття».

Наступні рядки, в яких Емерсон вивідає свою віру, можуть бути поставлені поруч з кращим, що існує в літературі. «Якщо ви любите і творите добро ближнім, жодні підступи не зможуть позбавити вас воздаяння. Заховані від очей винагороди відновлять божественну Справедливість. Годі обманути терези Правди. Намарно тирани, владоможці і князі світу силкуються поставити їй перепони. Закон рівноваги встановлений навіки, і людина, комаха, планети і сонця мають коритися йому — або ж вони будуть повернуті в порох».

Заклик, з яким оптимізм Емерсона і буддійський песимізм звертаються до людини, відповідальність, яку вони накладають на її життя, майже нічим не відрізняються від проповіді найкращих християн.

Фрагмент

Федір СОЛОГУБ

Цикл «Казочки» («Сказочки») у спадщині Федора Сологуба (1863 — 1927) досі маловідомий. Прочитавши їх, я помітила, що ці маленькі твори такі нелогічні, що спонукають до логіки. Дитяча мудрість, іронія, злободенна сатира, абсурд, життя за іншими законами, навіть сам стиль оповіді нагадують прозу Даниїла Хармса і Євгенія Зам'ятіна — авторів уже нового покоління. Ї.Ї.

КАЗОЧКИ

Колодки і зашморги

Ішла, ішла біла людина, і прийшла до коробки. Бачить, — сидять чорні люди, а обличчя у них білі. Здивувалася біла людина.

— Чого ж, — каже, — у вас на ногах колодки? — А вони сміються.

— Та не можна ж, — кажуть, — так соромно ходити.

— Ну, — каже біла, — а навіщо у вас у кожного зашморг на шиї? — А вони ще більше сміються.

— Та не можна ж, — кажуть, — так нечемно ходити.

Так нічого їй не зрозуміла біла людина. Пішла додому, де не носять на ногах колодок, а на шиях зашморгі.

Ключ і відмичка

Сказала відмичка своєму сусіду:

— Я все собі гуляю, а ти лежиш. Де лишень я не побувала, а ти вдома. Про що ж ти думаєш?

Старий ключ сказав неохоче:

— Є двері, дубові, міцні. Я замкнув їх, — я і відімкну, настане час.

— Ось, — мовила відмичка, — чимало дверей на світі!

— Мені інших дверей не треба, — сказав ключ, — я не вмію їх відмикати.

— Не вмієш? А я так будь-які двері відчиню.

І вона подумала: певно цей ключ дурний, якщо він лише до одних дверей годен. А ключ сказав їй:

— Ти — злодійська відмичка, а я — чесний і вірний ключ.

Але відмичка не зрозуміла його. Вона не знала, що це за речі — чесність і вірність, і подумала, що ключ через старість з глузду з'їхав.

Жаби

Зустрілися дві жаби, — одна старша, друга молодша. От старша і питає:

— А ти по-різному кумкати вмієш?

А молодша відповідає:

— Отакої, авжеж, по-різному.

— Ну, покумкай, — каже старша. Стала кумкати маленька жаба:

— Ква, ква-ква!

На різні лади старається. А старша каже:

— Та ти лише російською кумкаєш.

— А то як інакше? — питає маленька.

— А ось, — мовить старша, — по-французьки ти і не вмієш.

А маленька і каже:

— По-французьки ніхто не кумкає.

— Ні, кумкають, — сказала велика.

— Ну, як по-французьки кумкають? — спитала маленька, — кумкни, якщо знаєш.

— А ось як, — і велика стала кумкати: — квю-квю-квю!

— А отак і я вмію, — каже маленька.

— Покумкай, якщо вмієш, — сказала велика. Маленька їй закумкала:

— Кві, кві, кві.

А старша засміялась і каже:

— Та це ти «кві» німецькою кумкаєш, а по-французьки треба кумкати «квю».

Маленька як не намагалася, ніяк не могла кумкнути «квю». Заплакала, зрештою, та й каже:

— Російські жаби краще ніж французькі кумкають, — більш зрозуміло.

Полонена смерть

За далекої давнини жив хоробрий і непереможний лицар. Удалось йому одного разу полонити саму смерть. Привіз він її до свого міцного замку, і посадив до в'язниці. Смерть нічого, сидить собі, — а люди перестали вмирати. Лицар радіє, і думає:

— Тепер добре, та неспокійно, стерегти її треба. Краще було б зовсім її знищити.

Тільки лицар справедливим був, — не міг умертвити її без суду. Ось він прийшов до в'язниці, став біля віконечка, і каже:

— Смерте, я тобі голову стягти хочу, — багато ти зла на світі накоїла. — Але смерть мовчить собі.

Лицар і мовить:

— Ось, даю тобі час, — захищайся, якщо можеш. Що ти скажеш у своє виправдання?

А смерть відповідає: — Я-то тобі поки нічого не скажу, а ось хай життя поговорить за мене.

І побачив лицар, — стоїть біля нього життя, молодуха опасиста і рум'яна, але потворна.

І стала вона промовляти такі мерзотні й нечестиві слова, що затріпотів хоробрий і непереможний лицар, і поспішив одімкнути в'язницю.

Пішла смерть, — і знову вмیرали люди. Умер свого часу і лицар, — і нікому на землі не сказав він того, що чув од життя, молодухи потворної і нечестивої.

Мухомор-начальник

Жив на світі мухомор.

Він був хитрим і знав, як влаштуватися найкраще: поступив у чиновники, служив довго, і став начальником.

Люди знали, що він не людина, а просто старий гриб, та й то поганий, але повинні були його слухатися.

Мухомор бурчав, буркотів, злився, прискавав слиною, і псував усі папери.

Ось одного разу сталося, коли мухомор виходив зі своєї карети, підбіг до того місця босий хлопчисько, і закричав:

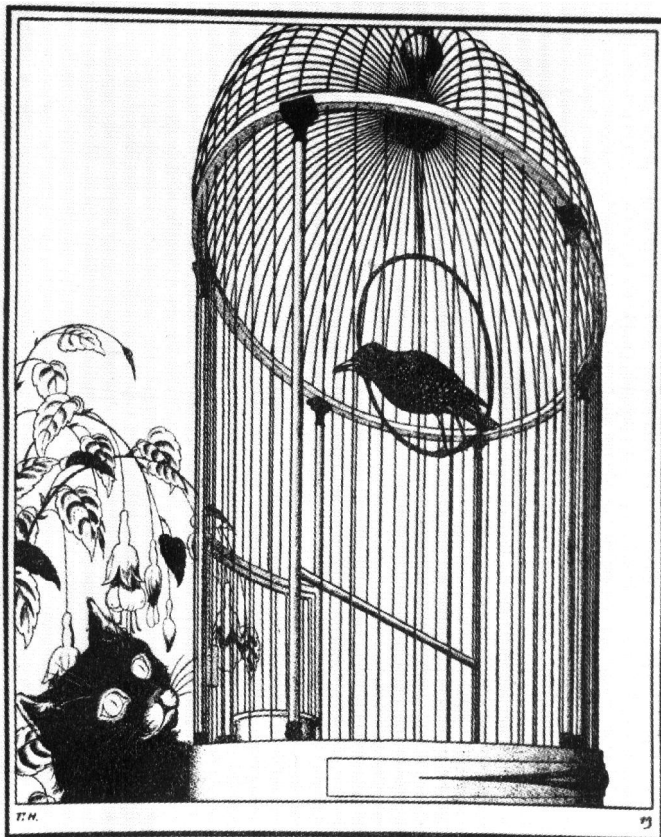
— Ой леле, який великий мухомор, та який поганий! — Поліціант хотів дати йому потиличника, та змілився.

А босий хлопчисько схопив мухомора, і так жбурнув його в стіну, що мухомор одразу й розсипався.

Босого хлопчиська висікли, — бо не можна прощати такі пустощі, — а все ж таки в тому місті були дуже раді.

І навіть один дурний чоловік дав босому хлопчиську на медівники.

Ї āāāēēāā ç ðīñiēñuēīī ĩ ēūāē
ñī ĩ ēūī ēōūēīī

Гравюра Георгія Нарбута

Раїса БОГУСЛАВА, м. Харків

Моя душа, усім вітрам відкрита...

На долонях вічності

... Мені так здалося?!
А може й справді Господь прихилив благодатне
небо над моїм рідним
Краєм, над моєю Україною.
І зорі – загадкові, недосяжні зорі, раптом
опинилися поряд зі мною:
лагідні, теплі, окасті...

Мені так здалося?! А може насправді?!
Отут, недалечко, прямо на лузі, упали вони
у високу траву.
А місяць! Сріблястий, вродливий місяць
молодив росу,
купаючи її в прозорім сьайві.
І дарував, дарував «діаманти» кожній
бадилиці, кожній квіточці – і мені...

Боже мій! Невже це правда?!
Моя земля, царієна моя синьоока,
всміхалася небесним світилам,
оксамитово лагідній ночі, вона посміхалася
– мені...

Я чула, як високий явір розмовляє з вітром,
бажаючи йому щасливої дороги, шепотів:
«Лети, лети, лети!»
Вітерець крилатився, летів,
обдмухував живицею садки, городи, галявини,
розвітрював їх краплисти у безмежній
простір.

Світало... Стікала цілющою цієюкою ніч,
віддавала солодкі чари річкам, озерам і моєму серцю.

З-під синього обрію, ледь чутною ходою,
з'являвся досвіток...
Могутнє світло народжувало день,
воно повертало своє обличчя до землі – до нас,
до нас!
На долонях вічності Господь запалював свічу –
свічу любови,
благословляючи дниною увесь світ, мою
Україну і – мене.
Так було насправді!!!

Мереживо

Крилату думку замерезить словом
Золототканім – мрія багатьох.
І я мережу рідну свою мову,
На білосніжжі, з музою удвох.

З ясного серця ниточку спряду,
На первозданну покладу основу.
Мою царину вічно молоду
В найяскравішу одягну обнову.

Елегию сплетіннями створю,
Усю красу, куди сягають очі,
З молитвою в просте шиття вживлю:
Розкішша дня і тиху велич ночі.

Вкроплю між ними й відданість
Твою я сонцезбриком: «Ти дозволиш, ОТЧЕ?»
Перлинами на ринні застелю,
І образ Твій, і заповіт Пророчий.

Блакитна нитка є в'ється немов птах
При світлі дня із щедрої долоні.

Волошкою всміхається в житах,
Лягає теплим хлібом на ослоні.

На полотні гаптується без рам
Моя душа, усім вітрам відкрита.
Щасливим майоріє майбуттям,
На білосніжжі – як тут не радіти!!!

Хто ти?

Хто ти еси, людино, перед Богом,
Його створіння втілене в красі?
Чи скверни дух перед чийсь порогом,
Чи біла смуга в чорній полосі?

Хто ти така? Небесна голубиць?
Холодна вранці, тепла в надвечірті.
Можливо ти є хвороблива тінь –
Горбата тінь на власному подвір'ї?

Поглянь, небого, на барвистий світ!
Влаштований Премудрою рукою,
Чи в силі ти затьмарити зеніт,
Створити жах, насичений тобою?

Навіщо йдеш за манієцями в слід
У морок з галасливою юрбою.
Спрямуй стопу до золотих воріт.
І досить вже лукавити з собою.

Хто ти еси? Пилинка на землі,
Чи вічний корінь Царства Неземного?
Сьогодні, завтра і у всі часи,
Ще є можливість вибрати дорогу.

Хто ти еси, добро чи зло – скажи?

Анна-Віталія ПАЛІЙ

Притча про страх смерти

Один молодий монах дуже боявся смерти. Якось признався про це своєму наставникові. Той, хоч мав уже вибілені роками волосся та бороду і позначені зморшками лице та руки, завше світився внутрішньою радістю.

— Щоб смерть була самим життям, треба ходити перед Господом, — відповів наставник.

— Як це: ходити перед Господом? — перепитав молодий.

— Де б не ішов, що б не робив, завше пам'ятай про Отця Небесного, і веди себе так, наче ти весь час перебуваєш із Ним.

Монах поцілував руку наставникові і мовчки віддалився. Та не дійшовши ще до порога, оглянувся і нерішуче запитав:

— Чи маю розповісти братам, що я є у присутності Бога?

— Ти ще навіть і не починав бути в присутності Бога. Можна пам'ятати і розповідати, що ти щось маєш, лише тоді коли воно відділене від тебе. Коли б ти був із Ним у єдності, тобі б не спало на думку ділитися цим із братами, як і це приховувати. Іди і будь з Богом.

Усі свої наступні духовні старання молодий монах посвятив утвердженню у відчутті єдності з Богом. Минали

роки. Спочатку він відчував невимовний духовний біль через черствість світу. Потім — навіть! — у чому згодом каявся — образу на Бога, що оселив його у цьому грубому середовищі, й бунт — бажання самотності. Згодом, по тривалому часі, його серце почало відчувати біль за інших, і подвижник заспокоював цей біль допомогою тим, хто її потребував. І лише коли його серце стало нагадувати зяючу рану, інколи почала приходити радість: «Сину мій, це Я з тобою», — чулося у ньому. «Господи...», — лише спромагався сказати. І такий спокій та умиротворення заливали його всього, аж здавало-

ся, ніщо зовнішнє не могло б це порушити. Такі хвилини не були довгими, але у цей час його серце сповнювало відчуття благодаті. Тоді монах ішов у світ, у якому міг любити Бога в інших.

І коли якось випало йому стрітисся зі старим наставником і той запитав, чи боїться він смерти, молодший відповів: «Спочатку я боявся тут жити, потім — боявся не померти. Зараз ця радість майже однакова — жити тут чи з'єднатися з Ним по смерті. І все ж очікування цього єднання — смерти — сильніше.» Два старці лише похитали головами, зваживши, якою поверховою буває юність.

Передплатуйте газету

У кожному поштовому відділенні можна передплатити газету «Наша віра», індекс 61671.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатіть газету собі та подаруйте передплату друзям.

Засновник
і видавець
– колектив
Редакції газети

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Євген СВЕРСТЮК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Архiep. Ігор (СІЧЕНКО), Євген СВЕРСТЮК, Раїса ЛИША, Юрій ВІВТАШ

ЛІТЕРАТУРНИЙ І ХУДОЖНИЙ РЕДАКТОР: РаїсалиША

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Надія САМУЛЯК

КОМП'ЮТЕРНА РОБОТА: Вікторія ЛЮБИЧ

Зайти: вул. Межигирська 21, 04071

Для листів: Україна-Ukraine, 01001, Київ-1, а/с283.

E-mail: nashavira@ukr.net; http://www.nashavira.ukrlife.org

Телефон-факс: 425-68-06

Наш розрахунковий рахунок: 26004001282001, МФО300142 в УКРІНБАНКУ

Ідентиф. код №228993760

Підписано до друку 15 травня 2013 р.

